

ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ Γ.Ρ. ΚΑΜΠΟΥΡΟΓΛΟΥ

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΩΝ ΑΘΗΝΑΙΩΝ

ΤΟΥΡΚΟΚΡΑΤΙΑ

ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΠΡΩΤΗ 1438—1687

ΤΟΜΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΣ, ΤΕΥΧΟΣ Γ'

ΤΗΣ ΑΡΩΓΗΣ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ ΑΘΗΝΑΙΩΝ

ΓΑΛΛΙΚΗ ΕΚΔΟΣΙΣ

ΑΠΟ ΤΟΥ ΠΑΡΟΝΤΟΣ ΤΟΜΟΥ ΤΗΣ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ ΤΟΥ ÉMILE LEGRAND

ERNEST LEROUX ÉDITEUR — RUE BONAPARTE. 28

(Τὰ Γαλλικὰ ἀντίτυπα θὰ τεθῶσιν εἰς κυκλοφορίαν μετὰ τὴν
ἐκτύπωσιν τοῦ τόμου ὁλοκλήρου)

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

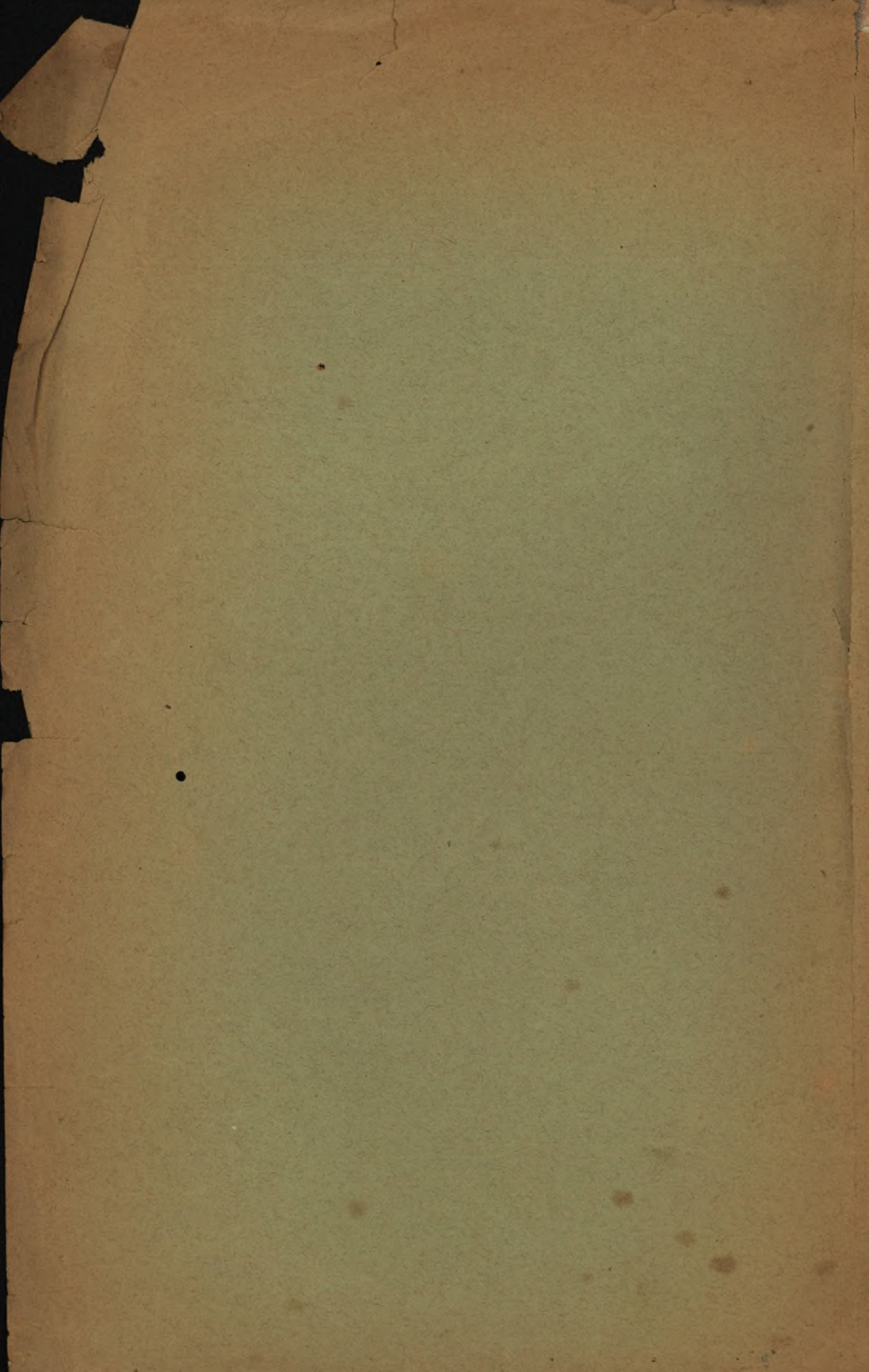
ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΤΗΣ “ΕΣΤΙΑΣ,”

ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΝ ΠΑΡΑΣΚΕΥΑ ΛΕΩΝΗ

1890

2

το ἐπόμενον α' τεύχος ἀποτελείται ἐκ τυπογραφικῶν φύλλων 4.

ΕΛΛΗΝΙΚΑΙ ΑΡΧΑΙ

Ὁ προορισμὸς καὶ ἡ διχωγὴ τῶν Τούρκων ὑπαλλήλων δύνανται νὰ χρησιμεύσωσι καὶ ὡς ἀποχρῶσα δικαιολογία πρὸς ἄρνησιν τῆς κυβερνητικῆς αὐτῶν ιδιότητος. Ἐὰν ὁ καταπιέζων καὶ ληστεύων κυβερνᾷ, τότε διατὶ δὲν κυβερνᾷ τὸν τόπον, ὃν λεηλατεῖ, ὁ ἐπιδρομεὺς ληστοπειρατής, ἐφ' ὅσον χρόνον διαρκεῖ τὸ καταστρεπτικὸν αὐτοῦ ἔργον; Μήπως ἡ Τουρκικὴ ἐξουσία δὲν δύναται νὰ χαρακτηρισθῇ ὡς διαρκῆς τις ληστοπειρατία; Ἡ βραχεῖα ἢ παρατεταμένη ἐνέργεια δὲν μεταβάλλουσι τῆς κακουργίας τὴν φύσιν, οἱ δὲ Τοῦρκοι ὑπάλληλοι καὶ αἱ φουῦσαι, μόνον κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἐν τῷ ξένῳ τόπῳ διαμονῆς αὐτῶν διαφέρουσιν.

Ἐξ ἐτέρου οἱ τότε Ἕλληνες, προσφέροντες ὅ,τι ἀγοραίως πολυτίμον εἶχον, ἐλάμβανον εἰς ἀντάλλαγμα τὸ δικαίωμα τοῦ καυχᾶσθαι ὅτι ὑπὸ τοὺς Τούρκους ἦσαν μὲν δυστυχεῖς, ἀλλ' αὐτοδιοίκητοι, καὶ ὅτι ἐν Ἑλλάδι, μόνον Ἕλληνες ἦσαν οἱ ἄρχοντες τῆς ἑαυτῶν χώρας.

Οἱ Καπιτάνοι τῶν ἐλληνικῶν ὁρέων, ἄνευ ὁδηγῶν ἢ πρὸς ἀλλήλους συνεννοήσεως, ἐξήσκουν εἰς τὴν πολεμικὴν τέχνην καὶ ἐξοικεῖον εἰς τὸν ἐλληνικὸν πολεμικὸν βίον τὰ παλληκάρια αὐτῶν, ἐν καὶ τὸ αὐτὸ ιδεῶδες ἅπαντες ἔχοντες, καὶ τὸ ἑαυτῶν καθῆκον ἐπιτελοῦντες ἐν ὀνόματι τοῦ φονευθέντος στρατιώτου Αὐτοκράτορος αὐτῶν, ὃν ἐξηκολούθουν νὰ θεωρῶσιν οὐχὶ ὡς νεκρόν, ἀλλ' ὡς ἄόρατον ἀρχηγόν, τὰς τελευταίας δ' αὐτοῦ διαταγὰς ἐτήρουν, μέχρι τῆς γεννήσεως τοῦ ἀξίου αὐτοῦ διαδόχου.... Οὕτω καὶ οἱ Καπιτάνοι τῶν ἐλληνικῶν πόλεων, οἱ Δημογέροντες, εἰργάζοντο ἐπὶ τῇ βάσει ὠρισμένου σχεδίου, ἀγράφως παραδοθέντος αὐτοῖς, καὶ παρ' αὐτῶν εἰς τοὺς μετ' αὐτούς, ἀπαρεγκλίτως δὲ τηρουμένου καὶ περιφρουρουμένου ὑπὸ τοῦ δικαίου σεβασμοῦ καὶ τῆς ἀγάπης τοῦ ἐλληνικοῦ λαοῦ.

Ἐπειδὴ τὰ πρόσωπα δὲν κατεχρῶντο τὴν ἀρχήν, ἡ ἀρχὴ δὲν εἶχε προσωπικὸν χαρακτῆρα· οὐχὶ δὲ οἱ Δημογέροντες ἀλλ' ἡ Δημογεροντία ἤρχε· διὸ βλέπομεν καθ' ὅλους τοὺς αἰῶνας συνεχῇ καὶ ὁμοιόμορφον ἐργασίαν πρὸς τὸν αὐτὸν τείνουσαν σκοπὸν καὶ διὰ τῶν αὐτῶν μέσων.

ἐργασίαν ἀποβλέπουσαν εἰς τὴν τήρησιν καὶ περιφρούρησιν τῶν δικαιομάτων τῆς Πόλεως διὰ τῶν θυσιῶν τῶν πολιτῶν.

Βλέπομεν ὄντως τοὺς Δημογέροντας Ἀθηνῶν πτωχεύοντας, ταλαιπωρουμένους, μαστιγουμένους, φυλακίζομένους, φονευομένους, κατακρεουργουμένους χάριν τοῦ γνωστοῦ ἰδεώδους. Ἡ πτώχευσις τοῦ Πόλπασα, αἱ ταλαιπωρίαι τοῦ Βενιζέλου, ἡ μαστίγωσις καὶ ἡ φυλάκισις τοῦ Καλογεῤῥ, τοῦ Πατούσα καὶ τοῦ Ἰαννούλη, ὁ φόνος τοῦ Λατίνου καὶ ἡ κρεουργία τοῦ Λίμπωνα ἀρκοῦσιν ὡς πρόχειρά τινα παραδείγματα. Αἱ ἐθειλοθυσίαι αὐταὶ ἐξακολουθοῦσι μέχρις οὗ οἱ τελευταῖοι τῆς Τουρκοκρατίας δημογέροντες, τῷ 1821, ἐγγυηθέντες ὅτι δὲν θέλει ἐκραγῇ ἡ ἐν Ἀθήναις ἐπανάστασις, ἣν ἐν τούτοις αὐτοὶ οὗτοι εἶχον παρασκευάσει, παρέδωκαν ἑαυτοὺς ὁμήρους τοῖς Τούρκοις, ἀφοῦ προηγουμένως ἐνεπιστεύθησαν τὴν Πατρίδα εἰς ἀλκίμους χεῖρας· καὶ οὕτως ἐβάδισαν στερρῷ τῷ ποδιπρὸς τὸν θάνατον, φόβῳ μὴ αἱ ἄλκιμοι αὐταὶ χεῖρες ἀποκοπῶσι πρὶν ἢ ξιφουλκήσωσι. Καὶ ἀληθῶς· ἦτο ἀνάγκη ν' ἀναφανῶσι νέοι ἄνδρες, ἐγγώριοι καὶ ξένοι, καὶ ν' ἀναπτυχθῶσι νέα προτερήματα· ὁ προσρισμὸς αὐτῶν εἶχε πλέον λήξῃ.

Ἀτυχῶς οἱ ἐπὶ Τουρκοκρατίας πολιτικοὶ θεσμοὶ τῶν Ἀθηναίων καὶ ἄλλων Ἑλλήνων, οἱ ἀπὸ πατρὸς εἰς υἱὸν μετὰ τῆς αἵγλης τοῦ οἰκογενειακοῦ ὀνόματος καὶ τῆς πρὸς τήρησιν τῆς τιμῆς ταύτης υποχρεώσεως παραδοθέντες, δὲν ἐχρησιμοποιήθησαν εὐθὺς ὡς τμῆμα τι τῆς ὅλης ἐθνότητος ἐλευθερωθὲν συνεπάγη. Οἱ ἐλληνικώτατοι θεσμοὶ ἐλησμονήθησαν ὅτε ἡ ἐλευθέρα Ἑλλὰς διωκθήτη παρ' ἐλευθέρων Ἑλλήνων. Ἰδωμεν τοῦλάχιστον ὅποιοι ἦσαν οἱ θεσμοὶ οὗτοι ὅτε δούλη αὕτη διωκεῖτο παρὰ δούλων.

Ἐν τοῖς ἐφεξῆς θέλομεν ἐκθέσῃ ἀπλῶς τὰ πράγματα, στηριζόμενοι εἰς ἀναμφισβητήτους πηγὰς, ἀφίνοντες εἰς τὸν ἀναγνώστην τὴν ὀχληρίαν τοῦ ν' ἀνεύρῃ τὰ ἐν ταῖς προδημοσιευθεῖσι περικοπαῖς (σ. 61—74) ἐσφαλμένως ἐκτιθέμενα παρὰ διαφόρων.

ΟΙ ΔΗΜΟΓΕΡΟΝΤΕΣ

Ὑπὸ τὸ ὄνομα *Δημογέροντες* ἢ ἀπλῶς *Γέροντες* ἦσαν γνωστοὶ ἐν Ἀθήναις οἱ τοπικοὶ ἄρχοντες, εἰς τὰς χεῖρας τῶν ὁποίων πᾶσα ἐξουσία ἐπὶ Τουρκοκρατίας εἶχε συγκεντρωθῇ· ἐλέγοντο δὲ καὶ *Ἀρχόντες* οὐχί

δυνάμει τοῦ ἀξιώματος αὐτῶν, ὡς ἐπιστεύθη, ἀλλ' ἐνεκα τῆς κοινωνικῆς τάξεως εἰς ἣν ἀνήκον. Τοῦτο ἀποδεικνύεται ῥητῶς καὶ ἐκ τῶν σωζομένων ἐπισήμων πράξεων ἐκλογῆς Δημογερόντων, ἐν αἷς τίθεται στερεοτύπως σχεδὸν ἡ φράσις..... «διωρίσαμεν προεσιῶτας τῆς πατρίδος ἡμῶν τοὺς εὐγενεστάτους Ἄρχοντας κλπ.» Οὕτω, ἡδύνατό τις νὰ εἶναι Ἄρχων, ἀλλὰ νὰ μὴ εἶναι Δημογέρων, ἀλλ' οὐχὶ καὶ τάνάπαλιν. Τὸ ἀξίωμα τοῦ Δημογερόντος ἦτο αἰρετὸν ἀλλὰ τὸ τοῦ Ἄρχοντος κληρονομικόν. Ἀλλαχοῦ τῆς Ἑλλάδος οἱ Δημογερόντες, οἱ καὶ Προεσιῶτες ἢ Προεστοί, ἐλέγοντο Ἐπίτροποι τοῦτο ὅμως δὲν συνέβαινεν ἐν Ἀθήναις, ἐνθα οἱ Ἐπίτροποι, ὡς ῥηθήσεται κατωτέρω, ἦσαν ἀρχὴ ὑποδεεστέρα, ἐκτελοῦσα τὰς διαταγὰς τῶν Δημογερόντων. Ἦδη ὁμιλήσωμεν περὶ τῶν προσόντων αὐτῶν.

Προσόντα Δημογερόντων.

Ὅπως ἔχη τις τὰ προσόντα διὰ τὸ ἀξίωμα τοῦ Δημογερόντος ἐν Ἀθήναις, ἔπρεπεν ἀπαραιτήτως νὰ νήκη εἰς τὴν πρώτην κοινωνικὴν τάξιν τῶν Ἀθηναίων, εἰς ἣν ὀλίγισταί οἰκογένειαι ἀνήκον· εἰς τὴν τῶν Ἀρχόντων· ὅλως δὲ ἀνακριβὴ εἶναι — ὡς πρὸς τὰς Ἀθήνας — τὰ ἐν ταῖς Ἐπισήμοις Πληροφορίαις φερόμενα: «καμμία κλάσις πολιτῶν ἐχόντων ἰδιαιτέρα προνόμια δὲν ὑπῆρχεν ἐν Ἑλλάδι», καὶ ὅτι ὅπως ἀναβρίχθη Ἑλλήν τις εἰς ἀξίωμα τοπικὸν ἤρκει περιουσία καὶ ἠθικὴ τις ἐπιρροή. Ἡ πληροφορία αὕτη, ἄλλως, ἀναιρεῖται σχεδὸν ἀφ' ἐαυτῆς διὰ τῆς ἐπομένης φράσεως: «τὸ ὑπουργημα τοῦτο (τῆς Δημογεροντίας) ἐκίστε μετέδιδον εἰς τοὺς διαδόχους των»· ὅπερ βεβαίως συντελεῖ εἰς τὴν δημιουργίαν «κλάσεως ἐχούσης ἰδιαιτέρα προνόμια». Ὁ σχηματισμὸς ὅμως τῆς ἀρχοντικῆς ταύτης τάξεως ἐν Ἀθήναις, κατὰ τὴν πρώτην μάλιστα περίοδον τῆς Τουρκοκρατίας, εἶχε λόγον ἱστορικόν. Ὁψίπλουτοι ἀρχοντοχωριᾶται δὲν εἰσῆρχοντο τότε εἰς αὐτὴν· δὲν ἐτόλμων νὰ φορέσωσι τὸ ἀρχοντικὸν σκιάδιον καὶ νὰ φήσωσι μακρὰν τὴν κόμην, ἀλλ' οὐδὲ νὰ διακωνίσωσι τὸ γένος αὐτῶν ἡδύναντο ἐν ἐπιγαμίᾳ μετὰ κόρης τῆς ἀνωτέρας τάξεως· ἡ ἀρχοντοπούλα ἀπέθνησκε γεροντοκόρη, ἀλλὰ, «δὲν ἱτρώπιαζε τὴ γειὰ της».

Βραδύτερον, κατὰ τὴν β' περίοδον τῆς Τουρκοκρατίας, ἐκπατρισθεῖσων ἱκανῶν ἀρχοντικῶν οἰκογενειῶν, ἐγένοντο δεκτοὶ εἰς τὴν ἀρχοντικὴν τάξιν ἰσχυροὶ καὶ πλούσιοι μέτοικοι, κορυφαῖοι ὅμως ἐν τῇ πατρίδι αὐτῶν· τοῦτο ἔδωκεν ἀφορμὴν νὰ πιστευθῇ ὅτι καὶ ἐκ τῆς δευτέρας τάξεως τῶν Ἀθηναίων — τῆς τῶν οἰκοκυραίων ἐχούσης δι' ἄφορον ἐνδυμασίαν καὶ κόμω-

σιν — εἰσεπήδησαν κατόπιν εἰς τὴν πρώτην, ὅπερ δὲν εἶναι ἀληθές. Ἀπαξ μόνον, καθὰ ἐσημειώσαμεν ἤδη ἐν τῷ Α' τόμῳ τῆς παρούσης ἱστορίας (ἀρ. 342), ὅτε ἡ ἀπήχησης τῶν τῆς Γαλλικῆς ἐπαναστάσεως ἰδεῶν ἀφίκετο καὶ μέχρις Ἀθηνῶν, συνεπεία δὲ καὶ τοπικῶν ἐρίδων, ὁ λαὸς ὑπέδειξεν ὡς Δημογέροντα πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ οἰκοκύρην τινὰ ἢ μᾶλλον ἐκπεσόντα ἀπόγονον τῆς οὐχὶ ἀσήμευ οἰκογενείας Ῥούτου· προσθέσαμεν δὲ καὶ τὰ τοῦ τρόπου τῆς σκληρᾶς ἀλλὰ καὶ κωμικῆς ἀποπομπῆς αὐτοῦ.

Οἰκοκυραῖοι καὶ Παζαρίται ἐξελέγησαν Δημογέροντες μόνον μετὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1821.

Ἀλλὰ ποία λοιπὸν ἦτο ἡ ἀρχοντικὴ αὕτη τάξις καὶ ἐκ πόσων οἰκογενειῶν ἀποτελεῖτο; πῶς διεκρίνετο τῶν λοιπῶν πολιτῶν καὶ διὰ τίνων προνομίων ἦτο πεπρωκισμένη;

Ἡ ἀνάπτυξις τούτων ἀνήκει εἰς τὰ τοῦ κοινωνικοῦ τῶν Ἀθηναίων βίου· ἐνταῦθα σημειοῦμεν ἀπλῶς ὡς πρὸς μὲν τὰ προνόμια, ὅτι πλὴν τῶν γνωστῶν ἤδη προνομίων, τοῦ ἐξ αὐτῆς τῆς τάξεως ἐκλέγεσθαι τοὺς Δημογέροντας, εἶχον ἀπονεμηθῇ εἰς αὐτὴν καὶ ἱκαναὶ ἀτέλεια· τὸ τῆς ἐνδυμασίας καὶ κομώσεως διεγράψαμεν ἤδη δι' ὀλίγων. Οἰκογενείας δὲ ἀνηκούσας εἰς τὴν πρώτην κοινωνικὴν τάξιν τῶν Ἀθηνῶν ἐκ παλαιότερων μὲν αἰώνων ἀπαντῶμεν τὰς οἰκογενείας:

Χαλκοχορδύλη, Βρανᾶ, Ταρωνίτου, Καματηροῦ, Πικέρρη, Παγκαδᾶ, Νοταρᾶ, Κοδρικᾶ, Σκαρμαγκᾶ, Σκληροῦ, Καλογριᾶρη (καὶ Καλογρειώρη), Καρύκη, Ροῖδου, Λίμπορα, Χρυσοβέργη, Χαλκωματᾶ, Μαιμωνᾶ, Ρούφου, Ἀστράκη, Πλατύποδος, Ἀραδρομέως, Ἀλεξητᾶ, Τραχωριάτου, Μισαραλιώτου καὶ ἄλλας τινάς· ὡς καὶ τὰς φραγκιζούσας, *Ντέκα, Βεραλδῆ, Λατίρου, Πέρτη, Καβαλάρη, Κατζιλιέρη, Γάσπαρη, Μπεριζέλου κ.λ.*

Μετὰ τὴν ἄλωσιν ὑπὸ τῶν Τούρκων τὰς:

Παλαιολόγου, Παπουτσᾶ, Πόλπασα, Μαρμαροτοῦρη, Ρεβελάκη, Περούλη, Βροτογούρη, Μάκολα, Χύχα, Φιλαρᾶ, Γερέρη, Σωτηριανοῦ (Γέροτα), Καπειτανάκη, Ρούμπα, Βλασαροῦ, Σταματάκη, Ἀδαμάκη, Γέρακος, Χωματιανοῦ, Καλογερᾶ, Λεοβαδίτου, Πατούσα, Γιαννοῦλη, Χειλᾶ, καὶ τὰς τῶν μεταναστῶν Δούσμηρη, Ζαχαρίτσα, Τρικαληροῦ, Τουρνάβιτου, καὶ τινας ἄλλας.

Ὀλίγισται ἐκ τῶν οἰκογενειῶν τούτων σώζονται μέχρι τῆς σήμερον ἐν Ἀθήναις, τινὲς μόνον ἐκ θηλυγονίας. Οἱ οἰκογενειακοὶ τάφοι κατε-

στράφησαν ὑπὸ τε τῶν δεινῶν τοῦ τόπου καὶ ὑπὸ τοῦ χρόνου, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τῆς ἀναλγήτου ἀμαθείας καὶ τῆς ἐνόχου περιφρονήσεως πρὸς τὴν ἱστορίαν, τῶν περὶ τῶν μνημείων τοῦ παρελθόντος μεριμνώντων ἐξ ἐπαγγέλματος. Μόνον αἱ ἐπιτύμβιοι πλάκες τοῦ *Λεονάρδου Κοδρικᾶ* καὶ τοῦ *Παραγιώτου Σωτηριανοῦ Ἀλεξάνδρου* σώζονται, ἡ μὲν ἐν τῷ ἀρχαιολογικῷ μουσεῖῳ, ἡ δὲ ἐπὶ τοῦ οὐδοῦ τοῦ ἐν *Καίσαριανῇ* *Ναοῦ*, ἀμφότεραι κεκοσμημέναι διὰ τοῦ *Βυζαντινοῦ* δικεφάλου αἵτου.

Περὶ τῶν λοιπῶν οἰκογενειῶν ἀπαντῶμεν ὀνόματα μόνον ἐπὶ συμβολαίων, κυρίως δὲ ἐπὶ τοίχων, κιόνων, κρηνῶν, ὡς ἐκ τῆς κακογραφίας καὶ τῆς φθορᾶς μὴ ἀνακαλυφθέντων εὐτυχῶς καὶ σωζομένων ἔτι.

Ἀλλὰ καὶ ἐκ παραδόσεως διατηρούμενα ἀπαντῶμεν τοιαῦτα ὡς ἰδιαίτερα προσδιοριστικὰ ὀνόματα ἐκκλησιῶν, χωρίων, τοποθεσιῶν, κτημάτων· ὡς π. χ. αἱ ἐκκλησίαι:

Ἅγιος Νικόλαος τοῦ *Ῥαγκαβά*, *Ἅγιος Γεώργιος* τοῦ *Καρέκη*, *Παναγία* τοῦ *Ῥούμπα* ἢ *Ῥόμπη* (ἢ σημερινὴ *Ῥόμβη*), *Παναγία* τοῦ *Βλασαροῦ*· ὡς καὶ αἱ: *Σωτήρα* τοῦ *Κοττάκη*· προσέτι ἡ *Μονὴ* τοῦ *Ἀναδραμάρη* (*Ἀναδρομείως*)· τὰ χωρία *Καματερό*, ἕως καὶ *Τράχωναις* (ἂν μὴ ἐξ αὐτοῦ ὁ *Τραχωνιάτης*). αἱ τοποθεσίαι καὶ τὰ κτήματα: ὁ *Βρανᾶς*, τὸ *Πικέρμι*, ὁ *Σκαραμαγκᾶς*, οἱ *Χαλκωματάδες*, οἱ *Ποδαράδες* καὶ *Ποδάροι* (*Πλατύποδες*), τὸ *Ῥέντι*, ἡ *Σταμάταις* (τοῦ *Σταματάκη*), ἡ *Ἀδάμαις* (τοῦ *Ἀδαμάκη*), ὁ *Ἰέρακας* (ἢ *Γέρακας*) τοῦ *Ἰέρακος* κλ.

Ἀρχαιοτάται ὁμως καὶ ἐπισημόταται πασῶν τῶν οἰκογενειῶν ἦσαν δώδεκα ἐξ οὗ καὶ ἡ σημειωθείσα ἤδη παροιμιώδης ἔκφρασις (*Ἱστορίας* *Τ. Α'* σ. 341). Ἐξ αὐτῶν βεβαίως τινὰς μετόκησεν ὁ *Μωάμεθ* εἰς *Κωνσταντινούπολιν* ὡς φραγκοφίλους.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω καταφαίνεται, φρονοῦμεν, πόσον γελοιοποιοῦνται, οἱ ἀρχαιολογοῦντες, ἰδιῶται ὄντες ὅλως τῆς μεταγενεστέρας ἱστορίας, οἱ τὴν *Ῥόμβην* ἀπὸ τῆς *Ῥώμης* παράγοντες, τὴν *Βλασαροῦν* ἀπὸ τῶν *βλαστῶν* τῆς *Δήμητρος*, τὸν *Ἅγιον Ἀθανάσιον* *Κουρκούρη* ἀπὸ τοῦ ἥρωος *Χαλκῳδοντος*, οἱ τὸ *Πικέρμι* (προφ. *Πιτσέρμη*) ἐκ τοῦ *Ἐρμος* ἀπροσληφθέντος ἐσχάτως καὶ τοῦ κακεμφάτου *Πίτζ*, τὸ *Σκαραμαγκᾶ* ἐκ τῆς «*Σκαμβῶνης* καὶ τοῦ *Μύρμηκος*!»· οἱ μὴδὲ τοῦ μακκαρίτου μυλωθροῦ γέρω—*Τσιλώνη* φεισάμενοι ὥστε ἐκ τοῦ *Κολωνοῦ*—διότι ἐκεῖ που κεῖται ὁ μύλος αὐτοῦ—ὀνοματίσαντες αὐτόν, μονονοῦ δὲ ἐπὶ τῷ *κυλωνεῖ* ἄγει μὴ καταδιώξαντες αὐτόν!... ἀλλὰ καὶ τὸ *Τατόη*—κτῆμα τοῦ ἐπισήμου *Ἀλθανοῦ Ἀρτίκη Τατόη*, ὡς καὶ τὰ *Λιόσια* τοῦ *Λιόσα*, τὸ *Σπάτα* τοῦ *Σπάτα* κλ.—ἐκ τοῦ «*Τάττα* Ὅη = ὦ φίλτάτη μοι γοῦνα!» ἄλλοι δὲ ἐκ τῶν *Τιτακιδῶν* παραγαγόντες. .!

Δὲν ἤρκει ὅμως ἡ οἰκογενειακὴ καταγωγὴ ὅπως προταθῇ τις ὡς Δημογέρων· ἀπητεῖτο καὶ ὠριμος ἡλικία, πολὺ ἐκτιμωμένου καὶ τοῦ συνήθως συμπαρομαρτοῦντος βαθέος γενείου, ὅπερ οἱ μὴ ἐστερημένοι ἐκ φύσεως τοιοῦτου ἀπαραιτήτως ἔτρεπον. Τὸ ἀρχοντόπουλον ἅμα ἐνηλικιωθὲν ἔπαυε κεῖρον τὴν κόμην, ἐφόρει δὲ κατὰ μὲν τὴν πρώτην περίοδον τῆς Τουρκοκρατίας τὸ οἰκογενειακὸν σκιᾶδιον — οὕτινος ἀτυχῶς δὲν περιεσώθη ὁμοίωμα — κατὰ δὲ τὴν δευτέραν, τὸ πρὸς τοῦτο ὠρισμένον καλπάκιον τῶν Ἀρχόντων, διαφέρον τοῦ τῶν προξένων, ἱατρῶν, διερμηνέων κλ.

Διατί ἐγένετο ἡ ἀντικατάστασις αὕτη; Ἦτο φυσικὴ συνέπεια τῆς παρατεινομένης τουρκοκρατίας, ἀφομοιωσάσης ἐξωτερικῶς τοὺς Ἕλληνας, ἢ ἐπῆλθε βιαιῶς; Ὡς πρὸς τὸ καλπάκιον φρονοῦμεν τὸ δεύτερον, ἵσως δὲ δύναται νὰ σχετισθῇ τοῦτο πρὸς τὴν προηγηθεῖσαν μεταβολὴν καὶ τοῦ καλύμματος τῶν ἱερῶν καὶ ἀρχιερέων περὶ οὗ ἐγράψαμεν ἤδη τινὰ ἐν τῷ Α' τόμῳ τῆς Ἱστορίας (σελ. 78).

Ἔτερον γινώρισμα ὅτι ἀνῆκε τις εἰς οἰκογενεῖαν ἀρχοντικὴν ἦτο τὸ ὄνομα Ἀλέξανδρος, ὅπερ οἱ τῆς δευτέρας τάξεως δὲν ἔφερον φοβούμενοι τὸ ἐπιχώριον σκῶμμα. Ἡ περιβολὴ τῆς ἀρχοντικῆς στολῆς μετὰ τοῦ καλύμματος τῆς κεφαλῆς, ἰδίως δὲ τοῦ κληρονομικοῦ εἰς τοὺς πρωτοτόκους, τηρουμένου ὡς οἰκογενειακοῦ κειμηλίου παραδιδομένου δὲ διαδοχικῶς τοῖς ἀπογόνους, ἐγίνετο πανηγυρικὴ· οἱ συγγενεῖς συνηθοῖζοντο καὶ κατησπάζοντο αὐτὸν καὶ τὸν συνώδευον εἰς περίπατον ἀνὰ τὰς κεντρικωτέρας ὁδοὺς, ὅπως τὸ ἀρχοντόπουλον ξεθαρευθῇ.

Δὲν ἤρκει ὅμως ὅπως ἐνηλικιωθῇ τις ἐκ τῶν τῆς ἀρχοντικῆς τάξεως ἵνα λάβῃ καὶ τὴν γνωστὴν περιβολήν, ὥφειλε νὰ ἔχῃ καὶ τὸν βίον ἀκηλίδωτον, νὰ ᾗ δὲ καὶ διανοητικῶς ἄρτιος· ἡ παράδοσις διέσωσεν ἀνέκδοτα περὶ νέου ἀρχοντοπούλου, ἀλλὰ καθ' ὅλα γελοίου, γηράσαντος καὶ μὴ κατορθώσαντος νὰ περιβληθῇ τὴν ἀρχοντικὴν στολὴν καὶ νὰ ἐξέλθῃ τῆς οἰκίας, ἀλλὰ μόνον ἐντὸς τῆς οἰκίας φέροντος ταύτην καὶ καμαρομένου εἰς τὸν καθρέπτην. Ἀπαξ τολμήσας νὰ ἐξέλθῃ ταύτης, ἐν ἐπισήμῳ περιβολῇ, ἐκίνησε ἄπλετον τὸν λαϊκὸν γέλωτα.

Ὡστε ἡ ἀρχοντικὴ καταγωγὴ καὶ ἡ ταύτη ἐπομένη περιβολὴ καὶ κόμωσις, καὶ ἡ ὕπαρξις κοινῶς ἀνεγνωρισμένων προτερημάτων μὴ ἀμαυρούντων τὸ γένος, ἦσαν τὰ ἀπαραίτητα προσόντα ὅπως, καταλεχθεῖς μετὰ τῶν Ἀρχόντων, τεθῇ τις κατόπιν ὡς ὑποψήφιος διὰ τὸ ἀξίωμα τοῦ Δημογέροντος Ἀθηναίων.

Ἐποψηφισότης

Οἱ Ἄρχοντες μετὰ προηγουμένην συνεννόησιν — μὴ ἀπαραίτητον ὁμῶς πάντοτε — μετὰ τοῦ Μητροπολίτου, τῶν ἐπισημοτέρων ἡγουμένων τῶν Μονῶν τῆς Ἀττικῆς — τὸ πρῶτον Καισαριανῆς, Ταῶς, Ἀγ. Σπυρίδωνος, κατόπιν δὲ καὶ Πεντέλης, Ἀσωμάτων κλ. — καὶ πρὸς τοὺς ἐγκριτωτέρους οἰκοκυραίους, συνήρχοντο εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ πρεσβυτέρου ἢ ἐπισημοτέρου ἐξ αὐτῶν, ὠρίζον τοὺς ὑποψηφίους Δημογέροντας τοῦ προσεχοῦς ἔτους, μεθ' ὃ προσεκάλουν τοὺς ἀρχηγοὺς τῶν συντεχνιῶν τῆς πόλεως εἰς οὓς ἀνεκκίνουν κατὰ τρόπον ἱκανοποιοῦντα τὴν φιλοτιμίαν αὐτῶν τοὺς ὑποψηφίους, καὶ τοὺς λόγους οἵτινες ἔπεισαν αὐτοὺς ὅπως προκρίνωσι τούτους, ἀνέθετον δ' αὐτοῖς ὅπως ἀγγείλωσιν εἰς τοὺς ὁμοτέχνους αὐτῶν τὸ προβούλευμα τοῦτο τῶν Ἀρχόντων καὶ οὕτως ὁ λαὸς ψηφίσῃ ἐν ἐπιγνώσει τῶν προσώπων καὶ τῶν προσόντων αὐτῶν.

Κατὰ τὴν αὐτὴν συνδιάσκεψιν ἀπεφάσιζον περὶ τοῦ ἐξ ἐκάστης συνοικίας ἐκλεχθισομένου Ἐπιτρόπου, ὡς ρηθήσεται κατωτέρω.

Ἐννοεῖται ὅτι ἡ θέλησις τῶν Ἀρχόντων ὑπερίσχυε πάντοτε σχεδόν, δὲν ἔπεται ὁμῶς ἐκ τούτου ὅτι τὰς θελήσεις αὐτῶν ἐδέχοντο ἀσυζητητί· ἡ πλήρης ὁμοφωνία ὀφείλεται κυρίως εἰς τὴν ἐπιτυχῇ καὶ κατάλληλον ἐκλογὴν τῶν προσώπων καὶ οὐχὶ εἰς τὴν πλήρη στέρησιν αὐτοβοουλίας τοῦ λαοῦ· οὐχὶ δ' ἅπαξ, κατ' ἀσφαλεῖς παραδόσεις, ἀντικατεστήθησαν ὑποψήφιοι συνεπεῖα παρατηρήσεων ὀρθῶν τῶν ἄνω ρηθέντων ἰσχυρῶν ἐν τῷ τόπῳ ἕκ τε τοῦ κλήρου καὶ τῶν πολιτῶν· ἀλλὰ καὶ ὁ λαὸς αὐτὸς πολλάκις ἐξεδήλωσε τὴν εὐνοίαν ἢ ἀποστροφὴν αὐτοῦ οὐχὶ εἰρηνικῶς πάντοτε· συνήθως δ' ἐξήρχετο νικητής, καὶ μόνον πρὸ τοῦ ἐπιλέκτου σώματος τῶν Ἀρχόντων ἴστατο μετὰ σεβασμοῦ συνθηκολογῶν.

Τὰ ρουφέτια

Πρὶν ἢ ὁμιλήσωμεν περὶ τοῦ τρόπου τῆς ἐκλογῆς τῶν Δημογερόντων ὀφείλομεν νὰ χαράξωμεν γραμμὰς τινὰς μόνον, ἐπὶ τοῦ παρόντος, περὶ τῶν συντεχνιῶν τῆς πόλεως, αἵτινες τοσοῦτον συμμετεῖχον εἰς τὰ πολιτικὰ τῆς πόλεως· ἡ ὅσον ἔνεστι λεπτομερὲς ἀνάπτυξις τῶν κατ' αὐτὰς ἀνήκουσιν εἰς τὰ κοινωνικά.

Ἐπιγραφαὶ καὶ ἔγγραφα παραδίδουσιν ὑμῖν τὴν ὑπαρξίν τῶν ἐξῆς

συντεχνιῶν ἐν Ἀθήναις. Ἐν τῷ ἀπὸ 15 τοῦ μηνὸς Ρεμπι-οὐλ ἄχρι τοῦ 1231 (Μάρτιος τοῦ 1815) χοτζετίῳ ἀναγνωρίσεως τῆς ἐκλογῆς τῶν Δημογερόντων (Μνημείων Τόμ. Α'. σ. 321) ἀναφέρονται «ἡ συντεχνία τῶν σαπωνοποιῶν, τῶν πραγματευτῶν, τῶν ἀρτοποιῶν καὶ τῶν μπαχαρικοπωλῶν (ἄρωματοπωλῶν)· εἰς τὸ ἀπὸ 17 τοῦ μηνὸς Τζεμᾶζι-οὐλ ἐβῆλ τοῦ 1235 (1819) ἔτους ὁμοίας φύσεως χοτζετίῳ (Μνημείων Τόμ. Α'. σελ. 323) καὶ ἡ συντεχνία τῶν γουναράδων. Εἰς τὴν γνωστὴν ἤδη ἐπιγραφὴν τοῦ Δαφνίου (Μνημείων Τόμ. Α'. σ. 354) περὶ ἧς καὶ ἰδίαν πραγματείαν ἐδημοσιεύσαμεν ἄλλοτε («Ἐφημερίς»—φιλ. Παράρτημα ἀριθ. 8 τῆς 10 Ὀβρίου 1882) ἀναγράφεται «τὸ φιλόχριστον ρουφέτιον τῶν μπακάλιδων».

Ἡ λέξις ρουφέτιον παραγομένη ἐκ τοῦ Ἀραβικοῦ οὐρφέτ=θίασος, οὐδεμίαν σχέσιν ἔχει πρὸς τὸ δημοφιλὲς ρουσφέτιον παραγόμενον ἐκ τοῦ Ἀραβικοῦ ἐπίσης ρισσβέτ=δωροδοκία.

Τέλος εἰς μεταγενέστερόν τι ἔγγραφον τοῦ 1823 δημοσιευθὲν εἰς τὸ ὑπ' ἀριθ. 36 φύλλον τῆς «Ἀρχαιολογικῆς Ἐφημερίδος» (τοῦ 1853 σ. 1066), ἀπαντῶμεν τὴν ὑπαρξίν συντεχνίας τῶν κτιστῶν, μὴ δημιουργηθεῖσαν βεβαίως κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους. Ὑπὸ τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος ἔγγραφον δηλ. μεταξὺ ἄλλων φέρεται: «Νικόλαος Βάθης πρωτομάστορης τῶν κτιστῶν τῶν Ἀθηναίων, ὑπογράφομαι διὰ τοῦ υἱοῦ μου Ἐλευθερίου Βάθη μὴν ἡξεύρων γράμματα».

Εἶναι ἀληθές, ὅτι εἰς φερμάνιον τι τοῦ Σουλτάνου Μαχμούτ τοῦ Α' (1742) ἀναφέρεται κατὰ τὴν ἔκφρασιν τοῦ πρωτοτύπου, κατὰ λέξιν μεταφραζομένην, Νικολός τις κάτοικος Ἀθηνῶν καὶ ἐκ τῆς συντεχνίας τῶν τοκιστῶν, ἀλλ' ἐννοεῖ βεβαίως, ὅτι ἦτο τοκιστὴς τὸ ἐπάγγελμα, οὐδ' ἦτο δυνατόν συντεχνία ὁλόκληρος τοκιστῶν εἰς πόλιν τινὰ νὰ ὑπάρχῃ καὶ νὰ ὑπάρξῃ αὕτη! . . .

Τὰ κυριώτατα πολιτικὰ δικαιώματα τῶν συντεχνιῶν καὶ ἰδίως τῶν προϊσταμένων αὐτῶν εἶδομεν ἤδη· ἄλλην δικαιοδοσίαν, δικαστικὴν ἰδίως, ὡς εἰς ἑτέρας πόλεις τῆς Ἑλλάδος, δὲν εἶχον οὗτοι ἐν Ἀθήναις· ἐν τούτοις ἡ γνώμη αὐτῶν οὐχὶ σπανίως ἐζητεῖτο, ὡς καὶ ἡ τῶν οἰκοκυραίων, παρὰ τῶν Δημογερόντων, εἰς διαφόρους περιστάσεις τοῦ τόπου· εἶχον ὅμως καὶ οὐκ ὀλίγα βάρη, καθότι εἰς αὐτοὺς—κυρίως εἰς τὸν μπακάλμπασην καὶ τὸν προϊστάμενον τῶν σαπωνοποιῶν διὰ τὸ ἔλαιον—ἀντιτίθετο συνήθως ἡ ἐκποίησης διαφόρων προϊόντων τῶν Ἀγᾶδων, προκαταβάλλον.

τας μάλιστα καὶ τὸ τίμημα πολλάκις εἰς τὴν ὑπὸ τῶν Τούρκων προοριζομένην τιμὴν αὐτοῖς προσεκάλουν διὰ τὰς διαφόρους ἀγγαρίας τῆς συντεχνίας των ὡς καὶ διὰ τὰ πικραπώματα τῶν ὑπ' αὐτοὺς τεχνητῶν κλ.

Ἡ οὐχὶ μικρὰ σημασία τῶν διαφόρων συντεχνιῶν καὶ ἡ ἐν τῇ κοινῇ ἐξαιρετικὴ ὁπωσδήποτε θέσις αὐτῶν καταδηλοῦται καὶ ἐκ τῶν ἐν ἐπισήμοις ἐγγράφοις ἀπαντωσῶν καὶ εἰς αὐτοὺς ἀφορωσῶν ἐκφράσεων. Ἡ ἐν τοῖς *Μνημείοις* π. χ. (τόμ. Β'. σ. 78) δημοσιευθεῖσα «Ἀπανταχοῦσα τοῦ Λαυρεντίου ἰδρυτοῦ τῆς ἐν Σαλαμῖνι Μονῆς τῆς Νεοφανείτης (Φανερωμένης)», ἰδιαίτερος προσφωνεῖ καὶ τοὺς «*μαγίστορας πάντων τῶν βουφειῶν*».

Ταῦτα ἀρκοῦντα κρίνομεν περὶ τῶν συντεχνιῶν, αἵτινες καὶ ἰδίως πανηγύρεις ἐτέλουν καὶ ἰδίους προστάτας ἀγίους εἶχον κλ.

Ἐκλογὴ

Τὴν τελευταίαν Κυριακὴν τοῦ Φεβρουαρίου κατὰ κανόνα — διότι ἀπὸ τοῦ Μαρτίου ἄρχεται καὶ τὸ Τουρκικὸν ἔτος — ὁ Μητροπολιτικὸς ναὸς τῶν Ἀθηνῶν: τὸ *Καθολικὸν* λεγόμενος κοινῶς, ἐπ' ὀνόματι δὲ τοῦ Ἀγίου Παντελεήμονος τιμώμενος, καὶ ἐντὸς καὶ περὶ ἧτο κατὰ μέτρος πολιτῶν «*μικρῶν καὶ μεγάλων*» καθότι τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἐγίνετο *μοροκκλησιὰ*.

Μετὰ τὸ πέρας τῆς λειτουργίας ὁ Μητροπολίτης εὐλογῶν τὰ πλήθη ἀπεσύρετο εἰς τὰ ἴδια. Εὐθὺς δὲ τότε εἰς τοὺς περὶ τὴν Μητρόπολιν χώρους, κατὰ τὴν σημερινὴν δηλ. πλατεῖαν τοῦ δημοπρατηρίου, συναθροίζόμενοι ἅπαντες οἱ πολῖται Ἀθηναῖοι οἱ ἐγγεγραμμένοι εἰς τὸν κεφαλικὸν φορολογικὸν κατάλογον, δηλ. ἀπὸ 14 ἐτῶν καὶ ἄνω, διηροῦντο εἰς τάξεις καὶ συντεχνίας προτασσομένων τῶν ἐγκριτωτέρων οἰκοκυρτῶν καὶ παζαριτῶν καὶ τῶν προῖτταμένων τῶν συντεχνιῶν, καὶ ἀνέμενον τὴν ἐναρξιν τῆς ἐκλογῆς.

Ἐπὶ ἐξέδρας δὲ καταλλήλως τοποθετημένης ἐκάθηντο οἱ ἐν ἐνεργείᾳ δημογέροντες περικυκλούμενοι ὑπὸ τῶν λοιπῶν Ἀρχόντων καὶ τῶν ἡγουμένων τῶν σπουδαιοτέρων μονῶν Ἀττικῆς. Σχοινίον τι τεταμμένον παρημπόδιζε τὸν λαὸν τοῦ νὰ πλησιάσῃ πρὸς τὸν ἀρχοντικὸν ὄμιλον, καὶ τοι τὸ πρὸς αὐτοὺς σέβας ἤρκει ὅπως ἐξουδετερώσῃ καὶ τὴν μεγαλειότητα περιεργίαν.

Ὁ προῖσταμένος τῶν Δημογερόντων — λόγῳ ἡλικίας, ἰσχύος ἢ οἰκογενειακῆς εὐκλείας — ὁ μὲν κοιτᾷ ἀμπασης, ἀνήγγελλε διὰ βραχέων πρὸς

τὸν λαόν, ὅτι ληξάσης τῆς πρὸς αὐτοὺς δοθείσης ἐντολῆς ἐπίκειται ἡ ἐκλογή νέων Δημογερόντων καὶ ἐκάλει αὐτοὺς νὰ ὑποδείξωσι τοὺς νέους. Τότε οἱ ἀρχηγοὶ τῶν συντεχνιῶν καὶ οἱ ἐπισημότεροι οἰκοκυραῖοι καὶ παζαρῖται ἐτίθεντο ἐν τῷ κέντρῳ περικυκλούμενοι ὑπὸ τῶν ὁμοταξιτῶν καὶ ὁμοτέχνων αὐτῶν καὶ ἀντήλλασσον τὰς σκέψεις αὐτῶν, ἀφοῦ δὲ ἡ ἐπικρατοῦσα γνώμη διεκρίνετο κατὰ τρόπον μὴ ἐπιδεχόμενον ἀμφισβήτησιν ἐπλησίαζον οἱ προϊστάμενοι οὗτοι καὶ ἀνεκοίνουν προφορικῶς τῆς τάξεως αὐτῶν ἢ συντεχνίας τὴν ἀπόφασιν· οἱ Δημογέροντες κατέγραφον τὰς ψήφους τὸ δὲ ἀποτέλεσμα ἀνῆγγελλε μεγαλοφώνως ὁ Γραμματεὺς τῆς Δημογεροντίας ἢ τοῦ Κοινοῦ, ὅπως ὠνομάζετο, ἐπευφημοῦντος τοῦ λαοῦ.

Μετὰ μικρὰν διακοπὴν ὁ λαὸς συνεπεῖα τῶν αὐτῶν εἰσηγήσεων, κατὰ συνοικίας ἤδη διηρημένος, προέβαινον εἰς τὴν ἐκλογὴν καὶ τῶν Ἐπιτρόπων περὶ ὧν κατωτέρω.

Μετὰ ταῦτα συνετάσσετο τὸ πρακτικὸν τῆς ἐκλογῆς ὑπὸ τοῦ Γραμματέως καὶ ὑπεγράφετο ὑπὸ τῶν τέως Δημογερόντων, τῶν Ἡγουμένων καὶ ὑπὸ τῶν γνωριζόντων γράμματα πολιτῶν ἀναμίξ.

Τρία τοιαῦτα πρακτικὰ δημοσιευθέντα ὡς καὶ ἀνωτέρω ἐρρήθη ὑφ' ἡμῶν τὸ πρῶτον, εἰς τὸν Α' τόμον τῶν *Μνημείων*, διαφωτίζουν τὸ ὅλως σχεδὸν μέχρις ἡμῶν ἀγνοούμενον ἐκλογικὸν σύστημα τῶν Ἀθηναίων. Τὰς μὴ ἐν αὐτοῖς περιεχομένας πληροφορίες συνεπληρώσαμεν ἐκ παραδόσεων ἀσφαλῶν.

* *

Ἐν τῷ πρακτικῷ τοῦ 1819 ἀναγράφονται τὰ ἐξῆς βαρυσήμαντα :

« Ἡμεῖς οἱ κατοικοῦντες εἰς τὰς Ἀθήνας... *συνελθόντες εἰς ἐν ὅλοι* ὁμοῦ, διηρημένοι εἰς τάξεις καὶ *συνάφια* ἐπροβόλαμεν ἀναμεταξύ μας τὴν συνήθη εἰς τὸν τόπον ἐκλογὴν Δημογερόντων καὶ προεστῶτων τῆς Πατρίδος ταύτης, κατὰ τοὺς βασιλικοὺς νόμους καὶ *τὴν παλαιὰν* τῆς πατρίδος μας συνήθειαν » κλ.

Ἐν τῷ πρακτικῷ τοῦ 1820 τὰ ἐξῆς ἐπίσης οὐσιωδέστατα :

« Τῇ σήμερον συνελθόντες ὅλοι ἐνταῦθα εἰς τὸ κοινὸν ἡμῶν Βουλευτήριον, ὅλος ὁ *Δῆμος τῶν Ἀθηναίων*, οἱ τε προϋχοντες καὶ ἐκ τῶν Συναφίων ὅλων, κοινῇ γνώμῃ ἀπάντων καὶ ὁμοφώνῳ ἀποφάσει συμβουλευόμενοι διορίζομεν ἀπαξάπαντες ὁμοθυμαδόν... προεστῶτας τῆς ἡμε-

τέρας Πατρίδος τοὺς συμπατριώτας ἡμῶν *Εὐγενεστάτους Ἀρχοντας*,...».

Ἐν δὲ τῷ πρακτικῷ τοῦ 1821 ἐπίσης ἀναγινώσκομεν :

«Διὰ τοῦ παρόντος ἡμῶν ἀποδεικτικοῦ γράμματος δηλοποιοῦμεν οἱ κάτωθεν ὑπογεγραμμένοι ὄντες, πανοσιώτατοι καθηγούμενοι τῶν ἱερῶν μοναστηρίων καὶ οἱ λοιποὶ σύμπαντες Ἀθηναῖοι μικροὶ καὶ μεγάλοι, ὅτι συνελθόντες ὅλοι ὁμοῦ εἰς τὸ κοινὸν ἡμῶν βουλευτήριον, καὶ συμβουλευθέντες μὲ κοινὴν γνώμην καὶ εὐχαρίστησιν, ἐκλέξαντες ἐδιωρήσαμεν προεστῶτας τῆς πατρίδος ἡμῶν διὰ χρόνον ἕνα τοὺς εὐγενεστάτους ἄρχοντας κυρίους κλ.».

* *

*

Ἡ ἡμέρα τῆς ἐκλογῆς δὲν ἦτο πάντοτε ἡ κεκανονισμένη τοῦτο, καταφανόμενον ἔκ τε τῶν γνωστῶν πρακτικῶν ἀλλὰ καὶ ἔκ τῶν ἐν ἄλλαις πόλεσι τῆς Ἑλλάδος διενεργουμένων ἐκλογῶν κατ' Ὀκτώβριον καὶ Ἀπρίλιον, ἡδύνατο νὰ πείσῃ τινὰ ὅτι ἡ ἡμέρα αὕτη δὲν ἦτο ὠρισμένη. Ἐν τούτοις ἔκ Χοτζετίου ἐπικυροῦντος τὴν ἐκλογὴν τῶν Δημογερόντων Ἀθηνῶν, δημοσιευθέντος δ' ἐν τῷ Α' τόμῳ τῶν *Μνημείων* (σελ. 319) καὶ ὑπὸ χρονολογίαν Σαφὲρ τοῦ ἔτους 1204 (1789) καταφαίνεται τὸ ὠρισμένον τῆς ἡμέρας κατὰ τρόπον ἀνεπίδεκτον ἀμφισβητήσεως.

Ἡ διαδηλώσεις.

Περατουμένης τῆς ἐκλογῆς ἤρχιζεν ἡ προετοιμασία τῆς διαδηλώσεως.

Προετάσσοντο οἱ πρόφην δημογέροντες καὶ οἱ κληρικοί, εἶποντο οἱ νεωστὶ ἐκλεχθέντες καὶ οἱ λοιποὶ ἄρχοντες· διερχόμενοι δὲ οὕτω τεταγμένοι τὰς κυριωτέρας ὁδοὺς τῆς πόλεως ἐπανήρχοντο εἰς τὸν τόπον τῆς ἐκλογῆς ὅπου διελύοντο εὐχόμενοι καὶ ἐπευφημοῦντες.

Ἡ ἐπικύρωσις τῆς ἐκλογῆς.

Οἱ νέοι Δημογέροντες μετὰ τινων ἐγκρίτων πολιτῶν μετέβαινον παρὰ τῷ Καδῇ καὶ οἱ μὲν νέοι Δημογέροντες ὡς ἐνδιαφερόμενοι ἐτήρουν σιγὴν, οἱ δὲ λοιποὶ πολῖται ὡς ἀντιπρόσωποι τῶν κατοίκων Ἀθηνῶν ἐξέθετον τὰ γενόμενα ἅτινα ὡμολόγουν καὶ οἱ νέοι Δημογέροντες, μεθ' ὃ συνετάσσετο τὸ οἰκεῖον πρακτικὸν (χοτζέτιον) τοῦ Καδῆ. Ἐνίοτε ἐπὶ τὸ ἐπισημότερον, ἰδίως δὲ ὅτε διχοστασίαι ἢ ἔκτακτοι καταπίεσεις ἐβάρυνον τὴν πόλιν, παρὰ τῷ Καδῇ μετέβαινον πρὸς ἐπικύρωσιν τῆς ἐκλογῆς ὅτε

Μητροπολίτης, οἱ ἡγούμενοι, ἱκανοὶ ἄρχοντες, οἱ προϋστάμενοι τῶν συνετεχνίων, ἐνίοτε δὲ καὶ αἱ συνετεχνίαι πᾶσαι καὶ λαὸς πολὺς.

Τρία τοιαῦτα χοτζέτια ἐδημοσιεύσαμεν ἤδη ἐν τοῖς *Μνημείοις* (τόμ. Α', σελ. 319—323).

Ἐν τοῖς Τουρκικοῖς πρακτικοῖς τούτοις δὲν ὑπάρχει πλέον τὸ ἀγέρωχον ἐκεῖνο ὡς πρὸς τοὺς ἄρχοντας καὶ ἐλληνοπρεπές ὡς πρὸς τὸν χαρακτηρισμὸν τῆς ἐκλογῆς ὕψος τὸ ἀπαντῶν ἐν τοῖς ἐλληνικοῖς πρακτικοῖς. Ἡ παραβολὴ καὶ μόνη τῶν πρακτικῶν τούτων δύναται νὰ καταδείξῃ τὴν μορφήν τοῦ διφθοῦς τῶν τότε χρόνων βίου.

«Οἱ ἀντιπροσωπεύοντες πάντας τοὺς πτωχοὺς ὑπηκόους, λέγει τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος τευρκικὸν πρακτικόν, καὶ κατοίκους τῆς πόλεως Ἀθηνῶν καὶ τῶν χωρίων τῆς περιφερείας αὐτῶν..... (ἔπονται ὀνόματα τινῶν πολιτῶν Ἀθηνῶν) ἐμφανισθέντες ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου τῆς ἱερᾶς κρίσεως ἐπὶ παρουσίᾳ καὶ τῶν ἐκ πάντων τῶν κατοίκων ὁμοφώνως ὡς Δημογερόντων ἐκλεχθέντων..... (ἔπονται τὰ ὀνόματα τῶν νέων Δημογερόντων) ἐξέθεσαν καὶ ὡμολόγησαν ὅτι ἐπειδὴ τὸ ὑψηλὸν διάταγμα ὀρίζει ὅπως κατὰ Μάρτιον ἐκλέγωμεν τρεῖς Δημογερόντας ἐξελέξαμεν κοινῇ ψήφῳ τοιοῦτους τοὺς εἰρημένους, οἵτινες εἶναι οἱ ἀξιόχρεοι, εὐυπόληπτοι καὶ ἐκλεκτοὶ πάντων ἡμῶν, ὅπως ἐπιμέλονται πασῶν τῶν ἐν τῇ διοικητικῇ περιφερείᾳ ἡμῶν ἀναφυομένων ὑποθέσεων, συνεφωνήσαμεν δὲ ὅπως ἂν ποτε, ὃ μὴ γένοιτο, συμβῇ ζημία τις καὶ βλάβη παρὰ τούτων ἢ εὐθύνη ἀνήκει εἰς ἡμᾶς, διὸ ἐξαιτούμεθα παρὰ τοῦ ἱεροῦ δικαστηρίου τὴν ἐκδοσιν πρακτικοῦ (χοτζέτ) περιλαμβάνοντος τὰ ἄνω ἐκτεθέντα. Ἐπειδὴ δὲ οἱ Δημογερόντες ἐδήλωσαν ὅτι ἀναδέχονται τὰ καθήκοντα τῆς Δημογεροντίας καὶ ὅτι ὑποχρεοῦνται νὰ ἐπιμελῶνται τῶν κοινοτικῶν ὑποθέσεων, συνετάχθη τὸ παρὸν κατ' αἰτησιν αὐτῶν.....».

Τοῦ χοτζετίου προτάσσεται ἡ ὑπογραφή τοῦ Καδῆ μετὰ τῆς στερεοτύπου φράσεως «...Κριτῆς τῆς πόλεως Ἀθηνῶν, ἔγραψε τὸ παρὸν ὁ πτωχός· ἔλεως αὐτῷ γένοιτο ὁ Θεός». Εἰς δὲ τὸ τέλος ὑπογράφουσιν ὁ Μουφτῆς, ὁ Καθηγητῆς ἐν τῷ Μενδρεσέ, ὁ Φρούραρχος, καὶ ἄλλοι ἐπίσημοι Ἀγάδες, οὐδεὶς δ' Ἕλλην· ὑπογράφουσι δὲ περικοσμούμενοι διὰ τῶν ἐξῆς τίτλων: ὁ ἱερολογιώτατος ἢ ἀπλῶς ἐνάρετος Μουφτῆς Ἀθηνῶν, ὁ εὐεργετικώτατος ἢ ἐνάρετος Καθηγητῆς ἢ Μέγας Καθηγητῆς, ὁ ἐνδοξότατος Φρούραρχος κλ.

Εἰς ἕτερον χοτζέτιον παρίστανται πρὸ τοῦ Καδῆ ἐπὶ τὸ ἐπισημότερον, ὃ τε Μητροπολίτης, καὶ οἱ ἡγούμενοι τῶν Μονῶν καὶ οἱ προϋστάμενοι τῶν συντεχνιῶν.

Τοῦτο ἄρχεται οὕτως: ἀό ἐν τῇ πόλει Ἀθηνῶν διαμένων καὶ ἐκ μέρους τοῦ Πατριάρχου διωρισμένος Μητροπολίτης τῆς εἰρημένης πόλεως, ὃ ἡγούμενος τοῦ Μοναστηρίου Πεντέλης, Πετράκη, Σπυρίδωνος (Πειραιῶς) καὶ Χασιᾶς (Κλειστών) (ἔπονται ὀνόματα ἐγκρίτων τινῶν πολιτῶν) ἡ συντεχνία τῶν σαπωνοποιῶν, τῶν πραγματευτάδων, τῶν ἄρτοποιῶν, ἀρωματοπωλῶν, καὶ ἄλλοι κάτοικοι τῶν χωρίων καὶ τῆς πόλεως, πάντες ἐμφανισθέντες ἐνώπιον τοῦ ἱεροῦ δικαστηρίου τοῦ πεφωτισμένου *φυλακίου* τῆς ὑψηλῆς πίστεως παρόντων καὶ τῶν Κοτζαμπασίδων..... ἐξέθεσαν καὶ ὡμολόγησαν ὅτι κατὰ τὸ ἀνέκαθεν ἐπικρατοῦν ἔθος συμφώνως πρὸς τὸ ὑψηλὸν φερμάνι ὅπως κατὰ μῆνα Μάρτιον ἐκλέγωμεν κοινῇ ψήφῳ καὶ γνώμῃ ἄνδρας ἐκ τῆς κοινότητος ἡμῶν εὐυπολήπτους καὶ ἀξιοχρέους.... ἐξελέξαμεν κ.τ.λ.»

Ὑπογραφομένου τοῦ χοτζετίου ὑπὸ μόνων τῶν Τούρκων, ὡς ἐρρήθη, ἡ ἐγκριτος ὁμᾶς ἀνεχώρει.

Ἐπίσημοι ἐπισκέψεις.

Παρά τῷ Μητροπολίτῃ.

Μετὰ τὴν ἐπικύρωσιν τῆς ἐκλογῆς οἱ νέοι Ἀρχοντες μετέβαινον εἰς ἐπίσκεψιν πρῶτον παρὰ τῷ Μητροπολίτῃ οὗτινος ἐδέχοντο τὰς εὐχὰς καὶ εὐλογίας καὶ τυπικὰς τινὰς νουθεσίας, λαμβάνοντες δὲ τὰ ἀπαραίτητα ἀναψυκτικὰ ἀνεχώρουν.

Παρά τῷ Βοεβόδα. — Περὶ βολή τοῦ καφτανίου.

Ἐπισημοτάτῃ ἦτο ἡ παρὰ τῷ Βοεβόδα ἐπίσκεψις· οὗτος ἐπεδαψίλευεν αὐτοῖς τιμὰς ἐπιδεικτικωτάτας καὶ φιλοφροσύνας ἅς μόνον ἡ Ἀνατολὴ γινώσκει νὰ ἐπιτηδεύηται. Τιμητικὴ φρεσὺρὰ παρετάσσετο, οἱ ἐπισημότεροι τῶν Ἀγάδων παρευρίσκοντο, οἱ δὲ νέοι Δημογέροντες συνοδευόμενοι ὑπὸ ἐγκρίτων πολιτῶν ἀνῆρχοντο ὑποδεχομένου αὐτοὺς τοῦ Βοεβόδα εἰς τὴν κλίμακα. Εἰσερχόμενοι πάντες οὗτοι ἐν τῇ αἰθούσῃ τοῦ Διοικητηρίου ἐκάθηντο κατὰ τάξιν ἀναλόγως τῆς κοινωνικῆς αὐτῶν θέσεως καὶ τῆς ἡλικίας. Μεθ' ὃ ὑπηρετᾶται ἐκόμιζον τὰ καφτάνια (ἐπισήμους μανδύας ἐνδεικτικούς τοῦ ἀξιώματος) δι' ὧν περιέβλεπε τοὺς Δημογέροντας ὁ Βοεβόδας καὶ οὕτως ἐπερατοῦτο ἡ τελετή.

Ἔτεροι ἐπισκέψεις.

Μετὰ ταῦτα οἱ Δημογέροντες ἐπισκέπτοντο τοὺς λοιποὺς ἐπισήμους Τούρκους, τὸν Μουφτήν, τὸν Καθηγητήν, τὸν Σαρδάρην, τὸν Φρούραρχον, ἰσχυροὺς τινὰς Ἀγάδες, τοὺς παλαιοὺς Δημογέροντας, τοὺς διαφόρους Ἀρχοντας, τοὺς προϊσταμένους τῶν συντεχνιῶν καὶ ἐγκρίτους τινὰς οἰκοκυραίους.

Παράδοσις ὑπηρεσίας καὶ ἀπολυτικὸν ἔγγραφον.

Τὴν ἐπιούσαν οἱ παλαιοὶ Δημογέροντες παρέδιδον τὴν ὑπηρεσίαν εἰς τοὺς νέους. Οὗτοι ἐξήλεγχον τοὺς λογαριασμοὺς αὐτῶν καὶ τοῖς ἐνεχέριζον τὸ ἀπολυτικὸν ἔγγραφον, ὅπερ ἀπεδείκνυε τὴν ἀμεμπτον ἐξάσκησιν τῶν καθηκόντων αὐτῶν. Μεθ' ὃ οἱ νέοι Δημογέροντες ἀνελάμβανον τὴν ὑπηρεσίαν αὐτῶν ἐγκαθιστάμενοι μετὰ τοῦ Γραμματέως τῆς ἐμπιστοσύνης αὐτῶν εἰς τὸ Δημογεροντεῖον, Βουλευτήριον ὅπως ἐλέγετο τότε, ἢ Κουσέγιο δημωδῶς.

Ἀριθμὸς τῶν Δημογερόντων.

Ἐν ταῖς πρὸ τῆς ἐκδόσεως τοῦ ἡμετέρου ἔργου πηγαῖς, μεγάλη ἀληθῶς σύγχυσις ἐπικρατεῖ καὶ ὡς πρὸς τὸν ἀριθμὸν τῶν Δημογερόντων Ἀθηνῶν. Οἱ μὲν ἀναβιβάζουσι τούτους εἰς 24 καὶ περισσοτέρους ἔτι, ἄλλοι περιορίζουσιν αὐτοὺς εἰς 8, ἄλλοι εἰς 4 καὶ ἄλλοι καταβιβάζουσιν αὐτοὺς εἰς 2. Ἡ σύγχυσις αὕτη καὶ διαφωνία προέρχεται ἐκ τῶν ἐξῆς : πρῶτον συγχέονται οἱ Ἀρχοντες πρὸς τοὺς Δημογέροντας καὶ δεύτερον πρὸς τοὺς αὐτοὺς οἱ Ἐπίτροποι.

Ὡς ἔχομεν πεισθῇ ἐκ τῶν ἐρευνῶν ἡμῶν, ὁ ἀριθμὸς τῶν Δημογερόντων κατὰ κανόνα ἀνήρχετο εἰς τρεῖς (3) καὶ μόνον, τῶν Ἀρχόντων φυσικῶς ὁ ἀριθμὸς ἦτο ἀπροσδιόριστος, τῶν δὲ Ἐπιτρόπων τοσοῦτος ὅσος καὶ ὁ τῶν συνοικιῶν τῆς πόλεως. Ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ὅμως χάριν ἐξοικονομήσεως τοπικῶν ἀξιώσεων καὶ πρὸς πρόληψιν ἐρίδων, ἀλλὰ καὶ διὰ πολλοὺς ἄλλους λόγους ὁ ἀριθμὸς τῶν Δημογερόντων ὡς καὶ τῶν Ἐπιτρόπων περιορίζετο ἢ καὶ ἡῤῃστανε, ὥστε ἐκ τῆς ὑπάρξεως κατὰ τι ἔτος ἀριθμοῦ τινὸς Δημογερόντων καὶ Ἐπιτρόπων δὲν ἐξάγεται ὅτι οὗτος ἦτο καὶ ὁ νόμιμος ἀριθμὸς αὐτῶν, ὡς ἐπιστεύθη.

Ἡ γνώμη ἡμῶν ὡς πρὸς τὸν ἀριθμὸν τῶν Δημογερόντων καθίστα-

ται ἀναμφισβήτητος καὶ ἐκ τῶν δημοσιευθέντων ἐν τοῖς *Μνημείοις* γνωστών ἤδη Τουρκικῶν πρακτικῶν (χοτζετίων) ἐν οἷς ῥητῶς ἀναγράφεται ὅτι κατὰ τὸ φερμάνιον καὶ κατὰ τὰ ἐπικρατοῦντα ἔθιμα τοῦ τόπου πρέπει κατὰ Μάρτιον νὰ ἐκλέγωνται ἐν Ἀθήναις *τρεῖς Δημογέροντες*».

Διὰ τὸ ἀσκανδάλιστον δὲ ὅτε δὲν ἐξελέγοντο τρεῖς, τὸ ἐπικυρωτικὸν χοτζέτιον παρέλειπε τὴν ἀναγραφὴν τῆς λεπτομερείας ταύτης.

Ἐνεκα τῶν προειρημένων τοπικῶν λόγων ποικιλία τοῦ ἀριθμοῦ τῶν Δημογερόντων καταφαίνεται, ἕκ τε τῶν πληροφοριῶν τῶν ἐν ταῖς γνωσταῖς ἤδη σχετικαῖς περικοπαῖς τῶν Περιηγητῶν, ἀλλὰ καὶ ἐξ αὐτοῦ τοῦ λεγομένου *Χρονικοῦ* τοῦ Ἀρθίου (Μνημείων τόμ. Α', σελ. 98—131) Ἐν τούτῳ π. χ. κατὰ μὲν τὸ ἔτος 1771 ἀναγράφονται ὡς προεστῶτες (ἀναμίζ Δημογέροντες καὶ Ἐπίτροποι) 10· κατὰ τὸ 1773 φέρεται ῥητῶς: «περὶ τὸν Νοέμβριον μῆνα κατεστάθησαν προεστῶτες ὁ Σπυρίδων Λογοθέτης, ὁ Δημήτριος Ἀστρακᾶρης καὶ ὁ Κωνσταντῖνος Ἰαννούλης (3), παραιτηθέντων διὰ τὸ γῆρας τοῦ Χατζῆ Ἰωάννου Λεοβαδίτου καὶ Χατζῆ Καντζηλιέρη, φονευθέντος δὲ τοῦ Λατίνου, ὡς εἴρηται».

Τῷ 1786 σημειοῦνται ὡς προεστῶτες 7, ἐν οἷς 4 βεβαίως ἦσαν Ἐπίτροποι, διότι κατωτέρω ἀναγράφονται τρεῖς ἐξ αὐτῶν ὡς *Γέροντες*.

Τῷ 1795 σημειοῦνται τρεῖς πάλιν.

Τῷ 1798 σημειοῦνται Προεστῶτες τρεῖς καὶ Ἐπίτροποι δύο κλ.

Ἐν τῷ ἐπικυρωτικῷ χοτζετίῳ τοῦ 1789 ἀναγράφονται τρεῖς Δημογέροντες· ἐν τῷ τοῦ 1815 τέσσαρες καὶ ἐν τῷ τοῦ 1819 πάλιν τρεῖς.

Τέλος ἐν τῷ πρακτικῷ τῆς ἐκλογῆς τοῦ 1819 ἀναγράφονται δύο Δημογέροντες καὶ δύο Ἐπίτροποι, ἐν τῷ τοῦ 1820 τρεῖς καὶ ἐν τῷ τελευταίῳ τοιοῦτου εἶδους πρακτικῷ τῷ τοῦ 1821 πάλιν τρεῖς.

Διάρκεια τῆς ἀρχῆς.

Ἡ ἀρχὴ τῶν Δημογερόντων ἦτο ἐνιαυσία καὶ οὐχὶ ἐξάμηνος ὡς ἀλλοχοῦ τῆς Ἑλλάδος· ὅταν δὲ τὰ πρόσωπα εὐηρέστουν πολὺ καὶ οἱ πολῖται ἐπεθύμουν νὰ παραμείνωσιν ἔτι ἐν τῇ ἀρχῇ, δὲν ἐψηφίζετο παράτασις τῆς ἀρχῆς ἀλλ' ἐνηργεῖτο νέα κανονικὴ ἐκλογή, ἐκδιδομένου ἐπίσης νέου ἐπικυρωτικοῦ χοτζετίου. Ἐν τοῖς πρακτικοῖς τούτοις ἀναφέρεται ὅτι ἐξελέγησαν ἐκ νέου ὡς καὶ οἱ λόγοι τῆς τιμῆς ταύτης.

Οὕτως εἰς τὸ πρακτικὸν ἐκλογῆς τοῦ 1820 ἀναγινώσκομεν:

«Τῇ σήμερον σκεφθέντες ὅλοι ἐνταῦθα εἰς τὸ κοινὸν Βουλευτήριον κλ. κοινῇ γνώμῃ ἀπάντων καὶ ὁμοφώνῳ ἀποφάσει συμβουλευσάμενοι διορί-

ζομεν ἀπαξάπαντες ὁμοθυμαδὸν δευτέρῳ χρόνῳ προσεστώτας κλ.» «δίδοται χάριν τῆς εἰλικρινοῦς αὐτῶν διοικήσεως γρόσια κλ».

Ἐπίσης καὶ τι τῶν γνωστῶν χοτζετίων ἀναφέρει ὡς ἐκτεθὲν παρὰ τῶν πολιτῶν ὅτι «ἐπειδὴ οἱ ἄνω εἰρημένοι..... ἀπολαύοντες τῆς ἐμπιστοσύνης καὶ ὑπολήψεως τῆς κοινότητος ἡμῶν διετέλεσαν τοιοῦτοι καὶ κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος καθ' ὃ ἐπεδείξαντο πᾶσαν τιμιότητα καὶ εὐθύτητα ἐν τῇ διαχειρήσει τῶν κοινοτικῶν πραγμάτων, ἐκλέγομεν αὐτοὺς καὶ κατὰ τὸ παρὸν ἔτος ἀντιπροσώπους ἡμῶν κλ.».

Σχέσεις τῶν Δημογερόντων πρὸς τοὺς Τούρκους.

Εἶδομεν ἤδη ὅτι ἡ Τουρκικὴ ἐξουσία ἐπεκύρου τὴν ἐκλογὴν τῶν Δημογερόντων καὶ ἀνεγνώριζεν ἐπισήμως τοὺς νεωστὶ ἐκλεχθέντας. Μικρὰν ἄλλην ἐπίδρασιν ἔσκει ἐπὶ τῶν κοινοτικῶν πραγμάτων ἡ ἐξωτερικὴ αὕτη ἐξουσία, ὡς λίαν προσφυῶς ἐλέγετο ἡ Τουρκικὴ ἀρχή, αὐτοῦ τούτου τοῦ ὀνόματος «ἐξωτερικὴ» ἀρκοῦντος, ὅπως χαρακτηρίσῃ πῶς ἐθεωρεῖτο ἡ ἐξουσία αὕτη ἐν Ἑλλάδι.

Ἀληθῶς πᾶσαν πολιτικὴν ἀπόφασιν τῶν Προεστώτων ἡδύνατο νὰ περιφρονήσῃ ὁ ῥαγιάς καταφεύγων πρὸς τὸν Καδῆν, ἀλλ' οὐδεὶς κατέφευγεν εἰς τὸ μέσον τοῦτο καὶ ἐκ πατριωτικῆς φιλοτιμίας καὶ ἐκ φόβου πρὸς τὴν περιφρόνησιν τῶν πολιτῶν καὶ ἰδίως πρὸς τὰ ἐκκλησιαστικὰ ἐπιτίμια. Πάσης ποινικῆς ἀποφάσεως ἡ ἐκτέλεσις ἔπρεπε νὰ ἀνατεθῇ ὑπὸ τῶν Ἑλληνικῶν ἀρχῶν εἰς τὰς Τουρκικὰς, ἀλλ' οἱ προεστώτες καὶ ὁ κληρὸς προετίμων τὴν δι' ἐκκλησιαστικῶν ἐπιτιμήσεων τιμωρίαν, ὡς μεγίστη δὲ τιμωρία ἐθεωρεῖτο ἡ ἐκ τῆς ἐκκλησίας ἐξωσις τοῦ πταίστου: ἡ ἐξωκκλησιασισ, καὶ ὁ ἀφορισμός.

Ὡς πρὸς τὰ ἐγκλήματα δέον νὰ ληφθῇ ὑπ' ὄψιν ὅτι οἱ Δημογέροντες δὲν ἦσαν μόνον ἄρχοντες τοῦ τόπου ἀλλὰ καὶ προστάται τοῦ πολυπαθοῦς ἡμῶν γένους· διὸ ὁσάκις Χριστιανὸς ἡδίκει Τούρκον προσεπάθουν νὰ ἐλαφρύνωσι τὴν ποινὴν αὐτοῦ ἢ καὶ νὰ ἀπαλλάξωσιν αὐτὸν ταύτης, μεσολαβοῦντες παρὰ τοῖς Τούρκοις· ὁσάκις δὲ ἡδίκει Χριστιανὸς Χριστιανὸν ἐπέβαλλον ἐπιτιμήσεις, πρόστιμα, περιορισμούς, ἐξωσιν ἐκ τῆς ἐκκλησίας ἢ ἀφορισμόν· ἐὰν δὲ τὸ ἐγκλημα ἦτο μέγα προσεπάθουν κατὰ τρόπον μὴ προσβάλλοντα καὶ τῶν παθόντων τὴν φιλοτιμίαν νὰ φυγαδευθῇ ὁ δράστης: «ἄς τῷ βρῇ ἀπ' ἀλλοῦ· ὁ Θεὸς ἄς τὸν τιμωρήσῃ»· εἶναι ἐκφράσεις χαρακτηριστικώταται τῆς ἐποχῆς· ἀμφιβάλλομεν ὅμως ἂν διὰ τὸν Ἑλληνα—τὸν τότε μάχιστα—ἡδύνατο νὰ ὑπάρξῃ μεγαλει-

τέρα ποινή τοῦ ἀκουσίου μάλιστα ἐκπατρισμοῦ. Οἱ χριστιανικώτατοι ἄλλως χρόνοι ἐκείνοι καὶ ἡ ἐν τῇ δυστυχίᾳ ἀδελφοποίησις δὲν παρέχουσι παραδείγματα βαρέων ἐγκλημάτων καὶ ἰδίως φόνων μεταξύ ὁμογενῶν.

Καὶ αὐτὰ δὲ τὰ συμβόλαια τὰ χρήζοντα ἐπιβεβαιώσεως δι' ἐκδόσεως χοτζετίου παρὰ τοῦ Καδῆ, ὅταν συνήπτοντο μεταξύ Ἑλλήνων ἰσχυρῶν καὶ μόνᾳ ταῦτα· κατὰ κανόνα δὲ εὐρίσκομεν ἀναγραφομένην ἐν αὐτοῖς τὴν στερεότυπον ἔκφρασιν ὅτι «τάσσεται ὁ τάδε ἐπίτροπος ὡς τὸ ἴδιον αὐτοῦ πρόσωπον, ὅταν θελήσῃ ὁ ἀγοραστής νὰ τῷ δώσῃ χοτζέτιον παρὰ τῆς βασιλικῆς [ἢ ἐξωτερικῆς] κρίσεως»· ἀλλὰ τοῦτο οὐδέποτε σχεδὸν ἐζητεῖτο εἰς τὰς μεταξύ Ἑλλήνων συναλλαγὰς· ἀπόδειξις ὅτι ἡ εἰς τὰ συμβόλαια διὰ τὸ ὄνομα τοῦ ἐπιτρόπου θέσις εἶναι κενή.

Ἀπαξ τῆς ἐβδομάδος ἐσύχναζον παρὰ ταῖς Τουρκικαῖς ἀρχαῖς ὀρθὸν δὲ εἶναι τὸ προειρημένον: «πρὸς τὸν Βοῦδόαν καὶ Καδῆν δὲν ἐσύχναζον εἰμὴ μόνον κάθε Παρασκευὴν πρὸς χαιρετισμόν». Τὴν λοιπὴν καθημερινὴν ὑπηρεσίαν ἐξετέλουν, ὡς θὰ ἴδωμεν, οἱ Ἐπίτροποι, οἵτινες ἀπεστέλλοντο παρὰ ταῖς Τουρκικαῖς ἀρχαῖς καὶ ἐνήργουν ἐξ ὀνόματος καὶ κατ' ἐντολὴν τῶν Δημογερόντων.

Σχέσις αὐτῶν πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν.

Ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε εἰρημένων καταφαίνεται ἀρκούντως ἡ μεταξύ τῆς Πολιτείας καὶ τῆς Ἐκκλησίας, ἐκπροσωπούμενης κυρίως ὑπὸ τοῦ Μητροπολίτου καὶ τινῶν Ἡγουμένων, ἐν Ἀθήναις σχέσις. Ἡ σύμπραξις τοῦ Κλήρου εἰς τὰς ἐκλογὰς καὶ εἰς πᾶσαν ἐπίσημον τῆς πολιτείας πράξιν ἐσημειώθη ἤδη.

Τὰ ἐπὶ Τουρκοκρατίας προνόμια τοῦ Κλήρου, τὰ ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας, καὶ ὑπ' αὐτῆς τῆς Τουρκικῆς ἀρχῆς ἐπιδαψιλευθέντα, θέλουσιν ἐκτεθῆ εἰς τὰ ἐκκλησιαστικά.

Ἀπαξ τῆς ἐβδομάδος, κατὰ δευτέραν, οἱ Δημογέροντες συνεδρίαζον παρὰ τῷ Μητροπολίτῃ καὶ ὑπὸ τὴν προεδρίαν αὐτοῦ ἐξεδίκαζον τὰς διαφοροὺς ὑποθέσεις τὰς ἀφορώσας ἰδίως εἰς ζητήματα προικός, γάμου, διαζυγίων, διαθηκῶν, υἱοθεσιῶν κλ. ὡς καὶ τὰς ποινικὰς ὑποθέσεις, πρὸς ἐπιβολὴν μιᾶς τῶν εἰρημένων ἐκκλησιαστικῶν ποινῶν.

Τὰς λοιπὰς ἡμέρας οἱ Δημογέροντες συνεδρίαζον ἐν τῷ Δημογεροντείῳ, Κουσύρῳ, ὡς ἐρρήθη, καλουμένῳ, μόνοι αὐτοὶ μετὰ τοῦ Γραμματέως

αὐτῶν σκεπτόμενοι καὶ ἀποφασίζοντες περὶ πάσης ὑποθέσεως ἀφορώσης εἰς τὴν κοινότητα ἢ μέλος τι ταύτης.

Ἀπόφαισις τῆς καθαρᾶς δικαιοδοσίας τοῦ Μητροπολίτου ἐξεκαλείτο εἰς τὸ Πατριαρχεῖον· ἀλλὰ καὶ ὅτε τις—ὅπερ σπανιώτατον—μὴ ἀρκούμενος εἰς τὴν ἀπόφασιν τῆς τοπικῆς ἐλληνικῆς ἀρχῆς κατέφυγεν εἰς τὴν Τουρκικὴν ἐξουσίαν τοῦ τόπου ἢ τῆς Βασιλευούσης (Κωνσταντινουπόλεως), καὶ τότε πάλιν προσέφυγον εἰς τὸ Πατριαρχεῖον ὅπως ἀναγκάσωσι τὸν εἰς τοὺς Τούρκους καταφυγόντα νὰ συνετισθῇ· ὑπῆρχον δὲ καὶ περιστάσεις, καθ' ἃς ἔπρεπε νὰ λάβωσι μέρος πλείονες τοῦ ἐνὸς Ἀρχιερεῖς, δικάζοντες οὕτως ἐν συνόδῳ.

Ἀμφοτέρων τῶν τελευταίων τούτων περιπτώσεων ἔχομεν ἐγγράφους μαρτυρίας καταχωρισθείσας ἤδη ἐν τοῖς *Μνημείοις* (τόμ. Α' σελ. 77 καὶ 323).

Εἰς ἄλλας ἐλληνικὰς πόλεις ἐνθα δὲν ὑπῆρχεν ἀνάπτυξις, καὶ ἐπισημότης τοπικῶν οἰκογενειῶν, ἢ ἄλλοι ἱστορικοὶ λόγοι ὑπηγόρευον τοῦτο, ἡ ἰσχὺς τοῦ Κλήρου ἦτο μείζων.

Τὰ ὑπὸ τῆς Πύλης διδόμενα τῷ Μητροπολίτῃ προνόμια ἀνεγράφοντο εἰς τὸ ἐκάστοτε ἐκδιδόμενον βεράτιον. Ὅρους τοιούτου βερατίου φέροντος τὸν τίτλον: «τὰ σουρούτα τῶν μπαρατοῦ» ἐδημοσιεύσαμεν ἤδη ἐν τῇ παρούσῃ *Ἱστορίᾳ* (τόμ. Α' σελ. 164—165)· μετὰ τούτων εὐρηται καὶ ὁ σχετικὸς ὅρος: «τὴν κρίσιν ὅπου θεωρήσῃ (ὁ Μητροπολίτης) νὰ μὴ ἀνακατῶνται ἡ ἐξωτερικὴ» (Τουρκικὴ ἐξουσία).

Περὶ τῶν προδημοσιευθέντων τούτων ἐγγράφων ὧν ἐμνήσθημεν ἀνωτέρω ἐπάναγκες θεωροῦμεν καὶ ἀπὸ τοῦδε νὰ ποιήσωμεν λόγον τινά, πρὸς συμπλήρωσιν ὅπωςδὴποτε τοῦ ὑπὸ ἀνάπτυξιν θέματος.

* *

Ὁ Μητροπολίτης δηλ. Ἀθηνῶν Νικάνωρ (1571), περὶ οὗ ἐγράψαμεν ἤδη τινά (*Ἱστορία* τόμ. Α' σελ. 77—82) παρακαλεῖ τὸν Πρωτονοτάριον Ζυγομαλᾶν αἶνα συνδράμη διὰ τοῦ Νικολάου τοῦ Καβαλαρίου τοῦ υἱοῦ τὴν ὑπόθεσιν—γόνου εὐκλεοῦς Ἀθηναϊκῆς οἰκογενείας—«ὅτι πολὺ ἐπάσχησεν νὰ εἰρηνεύσῃ οὗτος μὲ τὴν γυναῖκά του» ἀλλὰ τοῦτο ἕνεκα πολλῶν σκανδάλων κατέστη ἀδύνατον· καθότι ἡ γυνὴ τοῦ Καβαλαρίου καταφυγοῦσα εἰς τὴν Τουρκικὴν ἐξουσίαν ἔλαβε τὴν προῖκα αὐτῆς καὶ τὴν προγαμικίαν δωρεάν. Φαίνεται ὅτι ὁ νέος Καβαλάρης ἐδικαιώθη παρὰ τῶν τοπικῶν ἐκκλησιαστικῶν καὶ πολιτικῶν ἀρχῶν, ὡς ἐκ τούτου ἡ γυνὴ αὐτοῦ κατέφυγεν εἰς τὴν Τουρκικὴν ἐξουσίαν καὶ ἐδικαιώθη ἐξωτερικῶς· ὡς ἐκ τούτου ὁ Καβαλάρης προσέφυγεν εἰς τὸ Πα-

τριαρχεῖον πρὸς ἐπίρρωσιν τῆς τοπικῆς ἀποφάσεως τῶν ἐλληνικῶν ἀρχῶν καὶ μετατροπὴν ὑπὲρ αὐτοῦ τῶν πραγμάτων διὰ τοῦ Πατριαρχικοῦ γοήτρου.

* *

Ὁ Ζ. διέδιδεν ὅτι ὁ Λ. ἐπεβουλεύετο τὴν ζωὴν αὐτοῦ. Ὁ Λ. μαθὼν τοῦτο μετέβη παρὰ τῷ Μητροπολίτῃ ζητῶν ὅπως ἐξακριβωθῇ ἡ ἀλήθεια. Ὁ Μητροπολίτης προσεκάλεσε τὸν Ζ. «νὰ προσέλθῃ καὶ ἐξετασθῇ ἡ ὑπόθεσις μετὰ τοῦ Λ., ἐπὶ παρουσίᾳ καὶ μαρτύρων. «Ὁ Ζ. ὁμῶς δὲν ὑπήκουσε» καὶ ἀπέσχε τοῦ νὰ προσέλθῃ καὶ ἐπομένως ἠρνήθη τὴν ὑπόθεσιν ταύτην. Τότε ὁ Λ. «πρὸς ἐξάλειψιν πάσης ὑποψίας» ἐπὶ παρουσίᾳ μαρτύρων «ῥοκίσθη ἐπὶ τοῦ Ἱεροῦ Εὐαγγελίου μετ' ἀφορισμοῦ ἐν τῷ ἱερῷ δικαστηρίῳ, ἐνώπιον τριῶν Ἀρχιερέων κατὰ τὰ ἔθιμα τῶν Ἀθηνῶν, «ὅτι οὐδεμίαν γνῶσιν ἔχει τῆς ὑποθέσεως ταύτης». Μετὰ τὴν διαδικασίαν ταύτην ὁ Λ. ἐξητήσατο ὅπως ἐκδοθῇ καὶ χοτζένιον περιλαβάνον ταῦτα, ὅπερ οὕτως ἐξέδωκεν ὁ Καδῆς, καὶ ἐν τῷ ὁποίῳ ἐπαναλαμβάνονται ταῦτα πάντα, προστιθεμένου ὅτι «ἂν ποτε ὁ Ζ. εἰς τὸ ἐξῆς ἐπιδῶσῃ καταγγελίαν περὶ τῆς ὑποθέσεως ταύτης νὰ ἀπορριφθῇ αὕτη καὶ μὴ δοθῇ ἀκρόασις».

ὑπὸ τὸ χοτζένιον τοῦτο ὑπογράφουσιν ὁ Μονφτῆς, ὁ μέγας Καθηγητής, ὁ Μητροπολίτης Ἀθηνῶν, ὁ Ἀρχιερεὺς Αἰγίνης, ὁ Ἐπίσκοπος Ὠρεοῦ, οἱ τρεῖς Δημογέροντες καὶ πολλοὶ μάρτυρες Ἕλληνες.

Ἐκ τοῦ ἐγγράφου τούτου, περὶ οὗ ἀνεγράψαμεν καὶ ἄλλοτε τινά, ὁμιλοῦντες περὶ τῶν ἐγγράφων τῆς οἰκογενείας Λογοθέτου, καταφαίνεται καθαρώτατα τὸ ἐπὶ τῶν τοιούτων ὑποθέσεων ἐπικρατοῦν ἐν Ἀθήναις σύστημα, κατ' ἔθιμα τηρούμενα ἀπαρεγκλίτως.

Ἀξίον παρατηρήσεως εἶναι ὅτι προκειμένου καὶ περὶ τοιούτου εἵδους ὑποθέσεως ἐπιδικαζομένης δι' ὅρκου μετ' ἀφορισμοῦ ἐνώπιον τριῶν ἀρχιερέων, οἱ τρεῖς Δημογέροντες παρίστανται συνυπογράφοντες καὶ αὐτοί.

* *

Τοιαύτη δι' ὀλίγων ἢ σχέσις τῆς Πολιτείας πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν ἐν Ἀθήναις· κατὰ κανόνα αὗται εὐρίσκοντο ἐν πλήρει ἁρμονίᾳ· ὁ Κλῆρος ἐν πολλοῖς εἶχεν ὑποχωρήσει πρὸ τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας, ἐν ἄλλοις πάλιν εἶχεν ὑποχωρήσει αὕτη πρὸ τῆς Ἐκκλησίας· τούτο ὑπηγόρευε τὸ ἐθνικὸν συμφέρον· ὡς ἐκ τούτου ἡ ὑπεροχὴ δὲν ἐθεωρεῖτο ὑπεροπτικὴ καταπάτησις οὐδ' ἡ ὑποχώρησις ἐξευτελιστικὴ ἀδυναμία· ἀφοῦ μάλιστα ὁσάκις συνεκρούσθησαν ἐγένοντο πρόξενoi φοβερᾶς ζημίας ἐν τῷ τόπῳ, ἀπαξ δὲ μάλιστα καταστροφῆς ὡς ἐν τοῖς ἐπομένοις θέλομεν ἶδει.

Καθήκοντα τῶν Δημογερόντων.

Πολυποίκιλα ἦσαν τὰ καθήκοντα τῶν Δημογερόντων, καταφανῆ πως ἤδη ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε ἐκτεθέντων. Αὐτοί, ὡς ἀντιπρόσωποι τῆς Κοινότητος, εἶχον ἀπέναντι τῶν Τούρκων πᾶσαν εὐθύνην, αὐτοὶ ἐμεσολάβουν μεταξὺ τυραννούντων καὶ τυραννουμένων, αὐτοὶ ἀνελάμβανον τὰ εἰς πτωχοὺς καὶ ἀσθενικοὺς ἐπιβαλλόμενα βάρη.

Ἐνῷ ἂν ἓνός ἦσαν κυβερνῆται, προμηθευταί, διαχειρισταί, προστάται, συνήγοροι καὶ συμβιβασταί, ἂν ἑτέρου ἦσαν καὶ διαρκῶς ὄμηροι μέλλοντες νὰ δώσωσι καὶ διὰ τῆς ζωῆς των αὐτῆς λόγον πάσης καὶ κατὰ φαντασίαν ἔστω παρεκτροπῆς. «Εὐθύς, εὐθύς ἐσεῖς οἱ Κοτσαμπάσηδες ἔχετε νὰ δώσητε ἀπολογία νὰ τὸ κεφάλι σας». Εἶναι φράσις ἀποσπασθεῖσα ἐκ φερμανίου.

Οὐδεὶς ποτε ἄρχων εἶχε τηλικαύτην εὐθύνην καὶ τοσοῦτον ὑπεράνθρωπα βάρη ὅσα εἶχον οἱ ἀντιπρόσωποι κοινότητος ὑπὸ τοὺς Τούρκους δουλευούσης.

Πρὸς τοὺς Τούρκους ὤφειλον νὰ εἶναι ὑποχρεωτικοί, θαυευτικοί, φαιδροί, εὐπειθεῖς, ἀλλὰ συγχρόνως καὶ ἀξιοπρεπεῖς· πρὸς τὸν κληρὸν εὐλαβέστατοι, ἀλλὰ συγχρόνως ἐπιφυλακτικοί· πρὸς τὸν λαὸν προστατευτικοί, συμβουλευτικοί, παραμυθητικοί ἀλλὰ συγχρόνως καὶ αὐστηροί.

Ὁ Δημογέρον εἶναι τύπος ὃν ἡ δραματικὴ τέχνη πολὺ θὰ κοπιᾷ ὅπως παραστήσῃ ἀληθῆ καὶ ζῶντα ἐπὶ τῆς ἐλληνικῆς σκηνῆς τοῦ μέλλοντος.

Σπανιώτατα παρήρχετο ἔτος καθ' ὃ οἱ Δημογέροντες δὲν ἐπεχείρουν δις καὶ τρίς πολύπονα, πολυέξοδα καὶ ἐπικίνδυνα ταξείδια μετὰ πλοιαρίων εἰς Κωνσταντινούπολιν ὅπως ἐνεργήσωσι τὴν ἀντικατάστασιν τοῦ Βοεδόδα συνήθως, ἀλλὰ καὶ ἄλλων ἐν τέλει Τούρκων· πρὸς παρεμπόδισιν τῆς ἐπισκέψεως τοῦ Πασᾶ· πρὸς ἀποφυγὴν ἐπιβαλλομένου νέου βάρους κλ.

Καθότι τακτικοὺς ἀντιπροσώπους δὲν εἶχον ἐν Κωνσταντινουπόλει οἱ Ἀθηναῖοι, ὅπως οἱ Πελοποννήσιοι τὸν *Μεγάλην* τοῦ *Μωρέως*, ἀλλὰ μετέβαινον αὐτοπροσώπως, συνεννοοῦντο δὲ καὶ μετ' ἄλλων Ἀθηναίων διαμενόντων λόγῳ ἐμπορίας διαρκῶς ἐν Κωνσταντινουπόλει περὶ τῶν ἐκάστοτε ἀναγκῶν τοῦ τόπου. Κατὰ τὴν ἀναγραφὴν τῶν τῆς Β' περιόδου τῆς Τουρκοκρατίας ἱστορικῶν γεγονότων θὰ ἴδωμεν πόσον ἐχρησίμευσαν εἰς τὴν Πατρίδα αὐτῶν πρὸς ἔξωσιν τοῦ Χατζῆ Ἀλῆ Χασεκῆ, πλὴν ἄλλων, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ ὁ Ἠγούμενος Πετράκης, καὶ ἔγκριτοι Ἀθηναῖοι ἐν

Κωνσταντινουπόλει διαμένοντες τότε. Μέχρι τοῦδε ἐξετέθησάν τινα παραδείγματα τοιούτων μεταβάσεων θέλουσι δὲ ἐκτεθῆ καὶ ἄλλα κατὰ τὴν ἀφήγησιν τῶν ἱστορικῶν γεγονότων διαρκούσης τῆς Τουρκοκρατίας. Εἰς τὰς μεταβάσεις ταύτας ὀφείλεται ὁ περιορισμὸς πολλῶν καταχρήσεων καὶ ἡ ἀναστολὴ πολλῶν βαρῶν. Ὁ φόβος τῆς συνεπειᾶς τῆς μεταβάσεως τῶν Ἀρχόντων ἐξώσεως τοῦ Βοεβόδα, ἠνάγκαζε τοῦτον νὰ εὐλαβῇται αὐτοὺς καὶ νὰ προσπαθῇ παντὶ σθένει νὰ μὴ ὑποπέσῃ εἰς τὴν δυσμένειαν αὐτῶν· ὁ μικρὸς πληθυσμὸς ἄλλως τε τῶν ἀλλήλων ὑποβλεπόντων Τούρκων, ἐνίσχυε πολὺ τὴν θέσιν τῶν Δημογερόντων ἐν Ἀθήναις.

Πολλὰ καὶ ποικίλα, εἶπομεν, ἦσαν τὰ καθήκοντα τῶν Δημογερόντων· ἐπαγρυπνούντων ἐπὶ τῆς τηρήσεως τῶν προνομίων τῆς πόλεως ἣν ἐξεπροσώπουν· συσκεπτομένων καθ' ἑκάστην περὶ διαφόρων κοινοτικῶν ζητημάτων μετὰ τοῦ Μητροπολίτου, τῶν Ἡγουμένων, τῶν Ἀρχόντων, τῶν οἰκοκυραίων, τῶν παζαριτῶν, τῶν προϊσταμένων τῶν διαφόρων ρουφετίων, μετὰ τῶν Τούρκων αὐτῶν· ὑπολογιζόντων, διανεμόντων καὶ εἰσπραττόντων τοὺς πολλοὺς καὶ βαρεῖς φόρους κατὰ τρόπον καὶ τὴν πλεονεξίαν τῶν Τούρκων ἱκανοποιῶντα καὶ τὸν δυστυχοῦντα Ἀθηναῖον διευκολύνοντα· ἐνεργούντων ἐράνους καὶ ὀριζόντων ἀγγαρείας πρὸς ἀνικοδόμησιν ἢ συντήρησιν κτιρίων, γεφυρῶν, κρηνῶν, πρὸς κατασκευὴν ὁδῶν, ὕδραγωγείων κλ. ἐκδικαζόντων διαφορὰς μετὰ τῶν Ἑλλήνων ἐξ ἴσου ἀναξιοπαθούντων καὶ δυστυχῶν· τιμωρούντων καὶ σκεπτομένων συγχρόνως περὶ ἐλευθερώσεως τοῦ πταίσαντος· μεριμνώντων περὶ τῆς παιδείας, τῶν κτημάτων τῶν πολιτῶν, τῆς ἀγορᾶς, τῶν τροφίμων· ἐπιτηρούντων τοὺς πάντας καὶ τὰ πάντα· προστατευόντων χήρας καὶ κηδεμονευόντων ὀρφανὰ· διαχειριζομένων μετὰ φροντίδος πρὸς βελτίωσιν καὶ μετ' ἀφιλοκερδείας, ὀρφανικὰς περιουσίας· μεριμνώντων περὶ τηρήσεως τῶν ἐθίμων τοῦ τόπου καὶ τῆς ἑνεκα ἱστορικῶν λόγων ἀξιοπρεπειᾶς ἐν τῇ θέσει αὐτῶν· ἀναπληροῦντων τὸν Νοτάριον καὶ τὸν ἱερέα πρὸς σύναψιν σπουδαίων συμβολαίων ἢ διαθηκῶν· ἐπιτηρούντων τὴν διαχείρισιν τῶν ἐνοριακῶν Μονῶν καὶ συνεννοουμένων μετὰ τοῦ Μητροπολίτου καὶ τῶν σπουδαιοτέρων μοναχῶν περὶ τοῦ κατὰ καιροῦς ἡγουμένου· ἐκδικαζόντων ποικίλας ὑποθέσεις μετὰ τοῦ Μητροπολίτου ἢ καὶ ἄνευ αὐτοῦ, ὅταν δὲν ἐπρόκειτο περὶ ὑποθέσεων οἰκογενειακῆς φύσεως, ἐπὶ τῇ βάσει μὲν τοῦ Ἀρμενοπούλου ἀλλὰ κυρίως ἐπὶ τῇ βάσει παραδόξων, ἀρχαίων καὶ ὅλως ἰδιορρύθμων δικαστικῶν ἐθίμων κλ.... Φαντάσθητε τὰς ἀσχολίας ταύτας πάσας καὶ ἀπείρους ἄλλας, μὴ ἀναγραφόμενας ἀλλὰ κατανοητάς, ἐκτελουμένας μετὰ ζήλου καὶ ἀφιλοκερδείας καὶ τότε σχηματί-

σατε ἰδέαν τινὰ περὶ τῆς σημασίας καὶ τῆς χρησιμότητος τοῦ Δημογέροντος ἐπὶ Τουρκοκρατίας μὴ ἐταναλαμβάνετε δὲ ἀβαστανίστως καὶ ὑβριστικῶς τὴν λέξιν : «Κοτζαμπασισμός!».

Τεμακὲ καὶ ἀντιμισθία.

Ἀπέναντι τοιούτων κόπων καὶ θυσιῶν εὐνόητοι ἦσαν αἱ ἀποδιδόμεναι εἰς τοὺς Δημογέροντας τιμαί. Πολὺ ὀρθῶς περιγράφει ταύτας εἰς τὴν προμνημονευθεῖσαν σχετικὴν περικοπὴν ὁ Περραιβός. Πανταχοῦ εἶχον τὴν πρώτην θέσιν, ἐν τοῖς ναοῖς εἶχον ἴδιον στασίδιον, καὶ ἐπὶ τῇ διαβάσει αὐτῶν ἡγείροντο πάντες.

Μικροτάτῃ ἦτο ἡ χρηματικὴ ἀντιμισθία αὐτῶν· εἰς τὰ δημοσιευθέντα πρακτικὰ εὐρίσκομεν : «δέδοται διὰ χρονικὸν μισθὸν ἐκάστῳ (προεστῶτι) γρόσια χίλια καὶ νὰ πληρώνουν τὸ τακρίριον!...», μὴ ἀπαλασσόμενοι οὐδὲ τῶν κοινῶν εἰσφορῶν : «τὰ δὲ κοινὰ εἰς τὴν πολιτείαν δοσίματα νὰ εἶναι εἰς χρέος καὶ οἱ προεστοὶ νὰ τὰ πληρώνουν». Ἀπαξ, δι' εἰδικούς λόγους, ἔδωκαν ἐνὶ Δημογέροντι, ὡς φέρεται, 1500 γρόσια, καὶ τοῖς ἐτέροις δύο ἀνὰ χίλια.

Οἱ Δημογέροντες πρὸς τούτοις, ὡς ὀρθῶς ἀναγράφει ὁ Περραιβός, εἰσέπραττον τὸν «Ἀλατζάτικον (ἐπὶ τοῦ ἄλατος) φόρον». Ὁ φόρος οὗτος ἀνήρχετο εἰς ἓν γρόσιον διὰ τοὺς οἰκοκυραίους καὶ εἰς ἡμισυ διὰ τὰς χήρας ἀντὶ τοῦ ὁποίου ἐλάμβανον ἀνὰ ἓν κοιλὸν ἄλατος : «αὐτὸ τὸ δόσιμον τὸ ἐδέχοντο οἱ Ἀρχοντες καὶ μὲ αὐτὸ ἐκυβεροῦσαν τὰς τυχοῦσας χρείας καὶ τὰ ἔξοδα τοῦ Κοινοῦ».

Ἀποδοκιμασία.

Οἱ ἐκλεχθέντες, καίτοι ἐπὶ ἓν μόνον ἔτος, Δημογέροντες, ἐὰν κατεφωρῶντο ὅλως ἀνίκανοι ἢ ἀκατάλληλοι, ἀπεδοκιμάζοντο· οὐδ' ἀνέμενον οἱ ἐν τέλει καὶ ὁ λαὸς τὴν πάροδον τῆς περιόδου τῆς ἀρχῆς αὐτῶν, ὅπως διὰ τῆς καταψηφίσεως ἐκδηλώσωσι τὴν ἀποδοκιμασίαν αὐτῶν· αὐταὶ εἶναι θεωρεῖται νεώτεραι ἢ ἀξία τῶν ὁποίων παρ' ἡμῖν βεβηλῶς θὰ ἐξετιμήθη δεόντως πλέον.

Οἱ Ἀρχοντες συνεννοούμενοι μετὰ τῶν ἐγκριτωτέρων πολιτῶν, τοῦ Μητροπολίτου, τῶν Ἡγουμένων, καὶ τῶν προῖσταμένων τῶν συντεχνιῶν προεκάλουν συνάθροισιν τοῦ λαοῦ καθ' ἣν ὁ ἀνίκανος ἀπεδοκιμάζετο. Συνήθως μάλιστα ὁ μέλλων ἀπεκδυθῆ τὴν ἀρχὴν προελάμβανε καὶ παρηγεῖτο, ἐνηργεῖτο δὲ νέα ἐκλογὴ ἐντὸς τοῦ αὐτοῦ ἔτους, ὅπως ἐνηργεῖτο

καὶ πρὸς ἀντικατάστασιν τοῦ διὰ τὸ γῆρας ἢ τὴν νόσον ἀποσυρθέντος ἢ ἀποθανόντος Δημογερόντος. Παραδείγματα ἐκλογῆς διαρκούντος τοῦ ἔτους παρεδόθησαν καὶ ἐγγράφως, ἀναγραφόμενα ἐν τοῖς γνωστοῖς χρονικοῖς. Ἄλλη διατύπωσις δὲν ἐγένετο, εἰμὴ μόνον εἰς τὸ σχετικὸν πρακτικὸν ἀνεγράφετο, ὅτι παραιτηθέντος ἢ ἀποθανόντος τινὸς ἐξελέγη ὁ ἕτερος.

Οἱ παρὰ τῶν Δημογερόντων ὁπωσδήποτε ἐξαρτώμενοι.

Οἱ Ἐπίτροποι

Περὶ τῶν Ἐπιτρόπων ὠμιλήσαμεν ἤδη ἀναγράφοντες τὰ τῆς ἐκλογῆς καὶ τὰ τῶν καθηκόντων τῶν Δημογερόντων. Ὁρθῶς ὁπωσδήποτε τὰ περὶ αὐτῶν σημειοῖ ὁ Περραιβός. Ἦσαν νεώτεροι τὴν ἡλικίαν ἀνήκοντες εἰς τὴν πρώτην κοινωνικὴν τάξιν ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν δευτέραν.

Οὗτοι ἐτέλουν ὑπὸ τὰς διαταγὰς τῶν Δημογερόντων, συνεννοούμενοι καθ' ἐλάχιστην μετὰ τοῦ Βοεβόδα καὶ τοῦ Καδῆ, ἀνακοινοῦντες τὰς παρακλήσεις τῶν Δημογερόντων—κατ' ἐντολὴν καὶ ὁδηγίαν τῶν ὁποίων καὶ μόνον ἐνήργουν—καὶ διαβιβάζοντες τὰς ἀπαντήσεις τῶν Τούρκων. Μόνον εἰς ἐκτάκτους περιστάσεις, πλὴν τῆς ὠρισμένης ἡμέρας ἐπισκέψεως, ἐπορεύοντο αὐτοπροσώπως παρὰ τοῖς Τούρκοις ὑπαλλήλοις οἱ Δημογερόντες.

Ἐγράψαμεν ἤδη ὅτι καὶ τῶν Ἐπιτρόπων ὁ ἀριθμὸς αὐξομειοῦτο ὡς καὶ ὁ τῶν Δημογερόντων καὶ διὰ τοὺς αὐτοὺς περίπου λόγους. Κατὰ κανόνα ὁμῶς ἔπρεπε νὰ εἶναι εἰς Ἐπίτροπος ἐξ ἐλάχιστης συνοικίας τῆς πόλεως.

Ἀλλὰ πόσαι ἦσαν αἱ συνοικίαι τῆς πόλεως, ἀφ' οὗ ἐξ αὐτοῦ ἐξαρτᾶται καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν Ἐπιτρόπων;

Ὁ Spon ἀναβιβάζει ταύτας εἰς ὀκτώ, ἃς ἀποκαλεῖ πλατώματα· τὰς ἐξῆς: Πλάκα, Σωτήρας τοῦ Κοιτάκη, Μοροκαλούφτης, Ρούμπη, Πλάτωμα τοῦ Βορέα, Πλάτωμα τοῦ Ψυρρῆ, Γερλάδα, Ἀγιοὶ Κολύμποι.

Τὰ αὐτὰ ἐπαναλαμβάνει καὶ ὁ Wheler παρανοῶν δύο ἐξ αὐτῶν.

Ὁ Fanelli ἀναβιβάζει τὰς συνοικίας εἰς 17 ἢ 18· τοῦτο κυρίως προέρχεται ἐκ τῆς ἄκρας ἀγνοίας τῶν πραγμάτων· καθότι διαιρεῖ τὰ ὀνόματα, καὶ θεωρεῖ μίαν συνοικίαν ὡς δύο π.χ. Monaca, Liptis κλ. Ἄλλα

δὲ λελανθασμένα καὶ παραμειορφωμένα ἀναγράφει, συγγέων τὰς συνοικίας πρὸς τινὰς ἐνορίας ἅς καὶ αὐτὰς ἐσφαλμένας μεταδίδει.

Μεταξὺ τῶν παρὰ τῇ «Ἐθνολογικῇ Ἑταιρείᾳ» κατατεθειμένων ἐγγράφων περὶ ὧν ἀνεγράψαμέν τινα ἐν τῇ παρούσῃ Ἱστορίᾳ, (τόμ. Α', σελ. 160—165) ὑπάρχει καὶ τὸ φέρον τὴν ἐπιγραφὴν «Καταγραφὴ διὰ τὰ ὅσα ὀσπίτια ἔχει ὁ κάθε μαχαλᾶς (1822). Τὸ σημείωμα τοῦτο περιέλαβεν ὁ Σ. Λάμπρος ἐν διατριβῇ «Αἱ Ἀθῆναι πρὸ τῆς συστάσεως τοῦ Ἑλληνικοῦ Βασιλείου (Ἀπογραφικὰ σημειώματα)», καταχωρισθείσης ἐν τῷ ἡμερολογίῳ τῆς «Ἑστίας» (1887) περιέχει δὲ ὀνόματα ἐκκλησιῶν, ἐνοριῶν ἢ μᾶλλον γειτωνιῶν (μαχαλάδων)· καὶ οὐχὶ συνοικιῶν.

Ἡ συνοικία ὅπως ὀρθῶς ἐνόει ταύτην ὁ Spon, τὸ πλατώμα δηλ. ἔχει τὴν σημασίαν τοῦ σημερινοῦ τμήματος.

Βεβαίως καὶ τὰ ὑπὸ τοῦ Spon ἀναφερόμενα τμήματα δὲν εἶναι καθ' ὅλα ἀκριβῆ π. χ. ἡ ἐνορία μὲν ἐλέγετο «Σωτεῖρα τοῦ Κοττάκη» ἀλλ' ἡ συνοικία ἐν ἣ αὕτη ἡ ἐκκλησία εὕρισκετο ἐλέγετο «Ἀλίκοκο» κλ. Ἐν τούτοις τὸ ἀληθὲς εἶναι ὅτι τὰ τμήματα (πλατώματα) τῶν Ἀθηνῶν κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἦσαν 8 καὶ συνεπῶς ὁκτώ κατὰ κανόνα ὄφειλον νὰ εἶναι καὶ οἱ Ἐπίτροποι — οὔτινες ὅμως πολλάκις περιωρίσθησαν μέχρι 2 — εἰς ἐξ ἐκάστης συνοικίας.

Τὰ περὶ τῶν πλατωμάτων κλ. θέλουσιν ἀναπτυχθῇ λεπτομερῶς ἐν τοῖς τοπογραφικοῖς.

Οἱ Πρωτόγεροι τῶν χωρίων

Σχέσις ὑπαλληλίας καὶ ἐξαρτήσεως βεβαίως δὲν ὑπῆρχε μεταξὺ τῶν Πρωτογέρων τῶν χωρίων τῆς Ἀττικῆς καὶ τῶν Δημογερόντων τῆς πόλεως, καθότι ἐκεῖνοι δὲν ἐχρησίμευσον ὡς ἀλλαχοῦ τῆς Ἑλλάδος ὡς ἐκλογικοὶ παράγοντες τῶν Προεστώτων Ἀθηνῶν· ἐν τούτοις εἴτε διὰ λόγους ἱστορικοὺς εἴτε ἀπλῶς ἐκ σεβασμοῦ πρὸς τὴν ὑπεροχὴν τῆς γεννήσεως, τοῦ πλούτου καὶ τῆς διανοίας τῶν Ἀρχόντων Ἀθηνῶν, ἀλλὰ καὶ πρὸς διακανόνισιν τῶν συμφερόντων τῶν χωρίων ὧν ἡ τύχη ἐξηρτᾶτο ἐκ τῆς τύχης τῶν Ἀθηνῶν, οἱ Πρωτόγεροι οὗτοι εὕρισκοντο εἰς διαρκῆ συνενόησιν μετὰ τῶν Δημογερόντων Ἀθηνῶν λαμβάνοντες καὶ ἐκτελοῦντες τὰς ὁδηγίας καὶ διαταγὰς αὐτῶν· ὁσάκις δὲ γεγονός τι ἀσύνηθες κατετάρτατε τὴν πόλιν, ὡς εἶδομεν ἤδη εἰς τὸ «περὶ εἰρηνεύσεως τῶν κατοίκων» προμνημονευθὲν πρακτικόν, προσεκαλοῦντο καὶ λαμβάνοντες ἐνερ-

γὸν μέρος συνυπέγραφον τὸ πρακτικὸν μετὰ τοὺς κατοίκους τῆς πόλεως.

Οὗτοι ὡς θέλομεν ἴδῃ εἰς πολλὰς δεινὰς τῆς πόλεως περιστάσεις ἐπεδείξαντο διαγωγὴν ἀξιεπαινον.

Εἰς τὰ πλεῖστα χωρία τῆς Ἀττικῆς συνήθως ἦτο εἰς Πρωτόγερος, εἰς τὰ μεγαλειότερα δύο, τρεῖς μέχρι τεσσάρων πλείονας οὐδ' αὖ μὴ ἀπηντήσαμεν.

Τὰ τῆς κοινότητος αὐτῶν διώκουν ὅπως καὶ οἱ Δημογέροντες τὰ τῶν Ἀθηναίων, ἐν πολλοῖς φυσικῶς ὑστεροῦντες τούτων καὶ ταπεινοτάτην θέσιν ἀπέναντι τῶν Τούρκων καὶ ἰδίως τῶν διαφόρων Σπαχήδων καὶ τοῦ Σπαχηλάραγα ἔχοντες.

Ὁ Γραμματεὺς τοῦ Κοινοῦ.

Περὶ τοῦ Γραμματέως τῆς Δημογεροντίας ἢ τοῦ Κοινοῦ, ὡς ἐλέγετο ἐνίοτε, ἀνεγράψαμεν ἤδη τινά· οὗτος πλὴν τῆς ἄλλης αὐτοῦ ὑπηρεσίας, πρὸ τῆς ἀνασυστάσεως τῶν Νοταρίων ἐτήρει τὰ πρωτότυπα τῶν παρὰ τῶν Δημογερόντων ἢ ἱερέων ἢ καὶ ἰδιωτῶν συντασσόμενων συμβολαίων, ἴσως δὲ καὶ μετὰ τὴν ἀνασύστασιν τῶν Νοταρίων ἐτήρει Κώδικα τῆς Πολιτείας, ὅμοιον πρὸς τὸν Κώδικα τῆς Μητροπόλεως, ἐν ᾧ κατέστρωσε τὰ συναπτόμενα συμβόλαια, λαμβάνων δικαιώματά τινα.

Οἱ Νοτάριοι.

Περὶ τῶν Νοταρίων Ἀθηναίων, λεγομένων καὶ Νοταρίων τῆς Πολιτείας, ἐγράψαμεν ἤδη τινά ἐν τῷ Α' τόμῳ τῆς παρούσης Ἱστορίας (σελ. 165—170) προκειμένου περὶ ἱκανοῦ ἀριθμοῦ προικοσυμφώνων, ἀπὸ τοῦ 1749 μέχρι τέλους τῆς Ἐπαναστάσεως, διασωθέντων παραδόξως.

Μέρος τῶν προικοσυμφώνων τούτων—τὰ ἀρχαιότερα 1749-1774—κατατεθέντα εἰς τὸ Ἀρχεῖον τῆς Ἐθνολογικῆς Ἐταιρείας ἔδωκαν ἀφορμὴν εἰς τὸν διαπρεπῆ ἐπιστήμονα Α. Μομφερράτον νὰ συγγράψῃ περισπούδαστον διατριβὴν περὶ Νοταρίων ἐν γένει, ὡς εἰσαγωγὴν τῶν μελλόντων νὰ δημοσιευθῇ προικοσυμφώνων τούτων. Τὴν εἰσαγωγὴν ταύτην συμπληρωμένην ἤδη ἐν πολλοῖς μετὰ τῶν περὶ ὧν ὁ λόγος προικοσυμφώνων—ἀνεκδότων ἔτι ὄντων—καὶ πολυπληθῶν σημειώσεων καὶ παρατηρήσεων ἐπ' αὐτῶν, θέλομεν δημομοσιεῦσθαι ἐν τοῖς *Μνημείοις* προσενεγκόντος ἡμῖν ταῦτα εὐγενῶς τοῦ ἐκπονήσαντος.

Τὸ δικαίωμα τοῦ συντάσσειν τοὺς Ἀθηναίους ἰδία συμβόλαια καὶ ἐνώπιον ἰδίας ἑλληνικῆς ἀρχῆς, ἦτο βεβαίως ἐν ἐκ τῶν παραχωρηθέντων

ὑπὸ τοῦ Κατακτητοῦ προνομίων· ἄνευ τοῦ δικαιώματος τούτου οὐδεὶς Ἕλλην θὰ ἠδύνατο νὰ ἔχῃ ἀσφαλῆ περιουσίαν.

Τὸ πρόσωπον τοῦ Νοταρίου ἔπρεπε νὰ παρέχῃ φυσικῶς πολλὰς ἐγγυήσεις καὶ νὰ χαίρῃ τὴν ἐμπιστοσύνην τῆς κοινωνίας· ὥς ἐκ τούτου λοιπὸν ὁ Νοτάριος ἢ οἱ Νοτάριοι, ἔπρεπε νὰ ἐξαρτῶνται ἀμέσως ἀπὸ τῶν Δημογερόντων ἀπολαύοντες τῆς πλήρους αὐτῶν ἐμπιστοσύνης.

Τὸ παρὰ τοῦ ἱερέως συντασσόμενον συμβόλαιον ἦτο μὲν ἄξιον ἐμπιστοσύνης καὶ ἰσχυρότερον τῶν ἱκανῶς ἰσχυρῶν ἄλλως τε ἔνεκα τῆς διαλαμπουσύνης τότε καλῆς πίστεως ἰδιωτικῶν, ἀλλὰ δὲν ἦτο καὶ δημόσιον ἔγγραφον. Μόνον τὸ παρὰ τοῦ Νοταρίου ἢ ἐν ἐλλείψει τούτου παρὰ τῶν Δημογερόντων συντασσόμενον ἦτο τοιοῦτον.

Ὅταν μετὰ τὴν πτῶσιν τῆς ἐλληνικῆς αὐτοκρατορίας μόνη ἡ ἐκκλησιαστικὴ ἀρχὴ περιεσώθη ἐν τῷ κέντρῳ, οἱ Νοτάριοι τῆς ἐκκλησίας ἠῤ-ρυναν τὴν δικαιοδοσίαν αὐτῶν καὶ ἐπὶ τῶν πολιτικῶν συναλλαγῶν· τοῦτο ὅμως δὲν συνέβη φαίνεται καὶ ἐν ταῖς ἐπαρχίαις καὶ ἰδίως ἐν ἐκείναις, αἵτινες ἀπὸ αἰῶνων εἶχον ἀποσπασθῆ ὑποδουλωθεῖσαι τοῖς φράγκοις.

Ἐν Ἀθήναις οἱ Νοτάριοι ἦσαν, καὶ πρὸ τῆς Τουρκοκρατίας ἔτι, ὑπάλληλοι τῆς Πολιτείας. Ἐγγραφοὶ ἀποδεικτεῖς τῆς ὑπάρξεώς των ἐπὶ Ἀτζαγυολῶν περιεσώθησαν εὐτυχῶς. Μόνον τὸ ἀξίωμα τοῦ Λογοθέτου ἔμεινεν ἐντὸς τῆς ἐκκλησιαστικῆς σφαίρας καίπερ εἰς λαϊκοὺς συνήθως διδόμενον· ἡ οἰκογένεια δὲ τῶν ἐν Ἀθήναις Λογοθετῶν, τῶν Χωματιανῶν, ὅπως εἰσέλθῃ εἰς τὴν πολιτικὴν τοῦ τόπου, εἰς ἣν διεκρίθη, ἠναγκάσθη νὰ περιβληθῇ τὸ ἀξίωμα τῆς Δημογεροντίας.

Ἐν τούτοις φαίνεται ὅτι κατὰ τὴν Τουρκικὴν κατάκτησιν καὶ δύο αἰῶνας περίπου μετὰ ταῦτα Νοτάριοι ἐν Ἀθήναις δὲν ὑπῆρχον· τοιούτους τοὐλάχιστον δὲν ἀπηντήσαμεν ἐν ταῖς ἐρευναῖς ἡμῶν μέχρι τοῦδε. Πιθανὸν νὰ συνετέχοντο τὰ συμβόλαια παρ' ἰδιωτῶν, ἱερέων, εὐυπολήπτων ἀνθρώπων, παρὰ τῶν ἐνδιαφερομένων αὐτῶν καὶ νὰ ἐτηροῦντο ὑπὸ τοῦ γραμματέως τῆς Δημογεροντίας τὰ πρωτόγραφα, καθὰ ἀναγράφουσι καὶ οἱ τῷ Guillet τὰς περὶ τούτου πληροφορίας δότες.

Διεβεβαίωσαν ἡμᾶς ὅτι ἀπῆντησαν Νοτάριον, τὸν Ἰωάννην Ροῦμπαν, τῷ 1646· ἐν σημειώσει δὲ δοθείσῃ τῷ Α. Μομφερράτῳ, φέρεται τοιοῦτος κατὰ τὸ 1685 ὁ Γεώργιος Μπεριζέλος—ὥς καὶ ὁ Οἰκορόμος Γεωργίου τῷ 1690—ἡμεῖς ὅμως μόνον ἀπὸ τῆς Β' περιόδου τῆς Τουρκοκρατίας, ἰδίως δὲ ἀπὸ τοῦ 1700, ἀπαντῶμεν τοιούτους.

Κακῶς ἐπιστεύθη ὅτι ὁ Νοτάριος ἐξελέγετο παρὰ τοῦ Λαοῦ εἶναι δὲ οὐχὶ πιθανὸν μόνον ἀλλὰ βέβαιον, καὶ σύμφωνον πρὸς τὸν ὅλον ὀργανισμὸν τῆς πολιτείας, τὸ νὰ ἐκλέγωνται ὑπὸ τῶν Δημογερόντων. Πιθανὸν μετὰ τὴν Ἐπανάστασιν, ὅπως ἐγένετο τοῦτο καὶ διὰ τὸν Δραγάτμπασην, νὰ ἐξελέγοντο οὗτοι παρὰ τοῦ Λαοῦ.

Λέγοντες ὁμῶς ὅτι οἱ Δημογερόντες ἐξέλεγον ἐννοοῦμεν κυρίως ὅτι ἔπραττον τοῦτο ἐν ἑλλείψει τοιοῦτου, συνεπειᾶ παραιτήσεως ἢ θανάτου κλ., καθότι οὐ μόνον ἰσόβιοι φαίνεται ὅτι ἦσαν οἱ Νοτάριοι, ἀλλὰ καὶ οἰκογενείας ἀπαντῶμεν νοταρικάς, εἰς ἃς τὸ ἀξίωμα περιήρχετο ἀπὸ πατρὸς εἰς υἱόν, ὅπως συνέβαινε εἰς τὰ πλεῖστα ἐπαγγέλματα τότε· πολλάκις δέ, μετὰ τινων τροποποιήσεων, ἐχρησίμευεν ὁ τίτλος οὗτος καὶ ἀντὶ ἐπιθέτου, ὡς καὶ τὸ Λογοθέτης.

Ἡ ἐν Ἀθήναις σχέσις τῶν Νοταρίων πρὸς τοὺς Δημογερόντας ἦτο καθαρῶς σχέσις ὑπαλλήλου πρὸς προϊστάμενον· διὰ τοῦτο βλέπομεν αὐτοὺς ἐκτελοῦντας κατὰ παραγγελίαν αὐτῶν, αὐτοψίας, πραγματογνωμοσύνας, ἐκτιμήσεις καὶ ὑποβάλλοντας ἐκθέσεις.

Εἰς τὰ ἐν τοῖς *Μνημείοις* (τόμ. Α', σελ. 385—398) δημοσιευθέντα Ἀπομνημονεύματα τοῦ ἡγουμένου Πεντέλης Κυρίλλου Δέγληρη, ἀναγινώσκομεν τὴν ἐξῆς χαρακτηριστικὴν περικοπὴν: «Πρώτη φροντίς τοῦ νέου Ἡγουμένου (τῷ 1768) ἦτο νὰ καλλιεργήσῃ καὶ βελτιώσῃ τὴν κατὰστασιν τῶν εἰς Γέρακα ἐλαιόδένδρων, τὰ ὅποια ὡς ἐκ τῆς ἀκαλλιεργείας κατέστησαν ἡμιζήρα, οἱ δὲ μοναχοὶ λαβόντες ὡς ἐπιχείρημα ὅτι ὁ νέος ἡγούμενος ἐπεχείρησε νὰ καταστρέψῃ τὰ εἰς Γέρακα ἐλαιόδενδρα τὸ μόνον κτῆμα τῆς Μονῆς, δὲν ἔπαυον τοῦ νὰ κατέρχωνται ἀδιακόπως εἰς τὴν πόλιν ἐγκαλοῦντες τὸν ἡγούμενον. Τότε οἱ Προεστῶτες μετὰ τοῦ Μητροπολίτου [ἐπειδὴ ἐπρόκειτο βεβαίως περὶ Μονῆς] ἐξάπέστειλον τοὺς *Νοταρίους τῆς πόλεως* διὰ νὰ μεταβῶσιν ἐπιτοπίως καὶ παρατηρήσωσι τὰ ἐλαιόδενδρα τῆς Μονῆς· οἱ δὲ μεταβάντες ἐπιτοπίως παρετήρησαν ὅτι ἐκαθαρίζοντο καὶ ἐβελτιοῦντο τὰ ἐλαιόδενδρα καὶ ἐὰν ἔμενον ὡς εἶχον ἤθελον ἀποξηρανθῇ· τότε οἱ μοναχοὶ ἐτιμωρήθησαν καὶ ἡσύχασαν καὶ ἡ Μονὴ ἤρξατο προοδεύουσιν».

Διὰ τὸν αὐτὸν λόγον, τῆς ἐξαρτήσεως τῶν Νοταρίων παρὰ τῶν Δημογερόντων, πλὴν τούτων ἀνεπλήρου αὐτοὺς καὶ μόνος ὁ Γραμματεὺς τῆς Δημογεροντίας καὶ κατὰ τοὺς τελευταίους ἔτι τοὺς Τουρκοκρατίας χρόνους, ὡς δι' ἐγγράφων ἀποδεικνύεται.

Πρόχειρον κατάλογον Νοταρίων, ἱκανῶς συμπληρωθέντα ἤδη, ἔδημοσιεύσαμεν ἐν τῷ Α' τόμῳ τῆς Ἱστορίας (σελ. 169)· πάντες οὗτοι ἀνή-

κουσιν εἰς τὴν Β' περίοδον τῆς Τουρκοκρατίας, θέλομεν δὲ ποιήσῃ περὶ αὐτῶν λόγον ἐν καταλλήλῳ χρόνῳ.

Ἐφημέριοι καὶ Ἡγούμενοι.

Ὁ Μητροπολίτης ἡδύνατο βεβαίως νὰ χειροτονῇ ὅσους ἐβούλετο ἱερεῖς, ἀλλ' ἄνευ τῆς θελήσεως τῶν Δημογερόντων δὲν ἡδύνατο νὰ γίνωσιν ἐφημέριοι ἐν ἐκκλησίᾳ τῆς πόλεως· εἰς τοῦτο συνεβουλεύοντο οἱ Δημογερόντες τοὺς κυριωτέρους ἐνορίτας ἐρχομένους εἰς συνεννόησιν μετὰ τοῦ τῆς σχετικῆς συνοικίας Ἐπιτρόπου τῆς Πολιτείας.

Ἐπίσης καὶ διὰ τὴν ἀναγνώρισιν τοῦ ἡγουμένου ἐνοριακῆς τινος Μονῆς ἀπαιτεῖτο ἡ ἔγκρισις ἢ ὁ διορισμὸς ἐκ μέρους τῶν Δημογερόντων, μὴ ἐπεμβαίνοντων βεβαίως διὰ τῆς ψήφου αὐτῶν εἰς τὰ τῆς ἐκλογῆς τοῦ προσώπου ἣτις ἐγένετο κατὰ τοὺς γνωστοὺς κανόνας τοὺς ἐπὶ τῶν μὴ ἰδιοκτῆτων κοινοβίων ἐφαρμοζόμενος.

Τοῦτο βεβαίως θὰ ἐννοῇ καὶ ὁ Σουρμελῆς γράφων ἐν τῇ «Συνοπτικῇ καταστάσει τῶν Ἀθηναίων»: «Τὰ δύο ταῦτα Μοναστήρια (Ἀστέρι καὶ Καισαριανή) ἐξαρτῶντο ἀπὸ τὴν κοινότητα τῶν χριστιανῶν Ἀθηναίων μέχρι τέλους· καὶ οἱ Προεστώτες τῆς πόλεως διώριζον τοὺς κατὰ καιρὸν ἡγουμένους», ἀγνοῶν ὅτι ἡ Καισαριανὴ ἀρχαιότερον ἦτο Σταυροπήγιον.

Οἱ Διδάσκαλοι.

Περὶ αὐτῶν θέλομεν ὁμιλήσῃ ἐν ἐκτάσει ἐν τῷ περὶ τοῦ πνευματικοῦ βίου κεφαλαίῳ τῆς παρούσης Ἱστορίας· ἐνταῦθα σημειοῦμεν μόνον ὅτι ὑπὸ τῶν Δημογερόντων μὲν καὶ αὐτοὶ διωρίζοντο, καὶ ἐμισθοῦντο ἐκ τῶν εἰσοδημάτων τῆς κοινότητος, ὅτε δὲν ὑπῆρχον εἰδικὰ πρὸς τοῦτο διὰ κληροδοτημάτων ἢ ἄλλως προωρισμένα χρήματα, ἐν τούτοις διὰ τὴν ἐκλογὴν αὐτῶν συνεσκέπτοντο μετὰ τε τοῦ Μητροπολίτου συνήθως, ἀλλ' ἀφεύκτως μετὰ τῶν Ἀρχόντων καὶ τῶν ἐγκριτωτέρων οἰκοκυραίων. Πολὺ προσοχὴ, καὶ δικαίως, κατεβίβλετο περὶ τὴν ἐκλογὴν τοῦ προσώπου εἰς ὃ παρέδιδον τὰ τέκνα αὐτῶν, ἐπὶ τῷ λόγῳ τούτῳ καὶ μόνῳ στέργοντες νὰπομακρύνωσι ταῦτα τῆς οἰκίας των ἕνεκα τοῦ φόβου κτηνωδῶν ἐπιθέσεων ἐκ μέρους τῶν Τούρκων.

Ὁ Ποταμάρχος.

Ὑπὸ τῶν Δημογερόντων, λαμβανόντων ὑπ' ὄψιν τὰς συστάσεις τῶν ἐνδιαφερομένων οἰκοκυραίων, διωρίζετο ὁ Ποταμάρχος, κανονίζων κυρίως

τὴν νομὴν τῶν διαφόρων ποτιστικῶν ὑδάτων τῆς πόλεως ἀλλὰ καὶ τὴν λοιπὴν ὑδραυλικὴν ὑπηρεσίαν τῆς πόλεως ἐκτελῶν, μετὰ τῶν ὑπ' αὐτὸν ὑδρονομέων, τῶν γνωστῶν κοινῶς ὑπὸ τὸ ὄνομα «Καλημέρηδες»· διότι οὗτοι τὴν ἡμέραν τῶν Φώτων περιερχόμενοι τὰς οἰκίας ἐψάλλον τὰ «Καλή-μερα». Τὸ ἔσμα αὐτῶν ἐδημοσιεύσαμεν ἤδη ἐν τῷ Α' τόμῳ τῆς Ἱστορίας (σελ. 236).

Ο Δραγάτμπασης.

Καὶ ὁ ἐπὶ κεφαλῆς τῶν ἀμπελοφυλάκων ὑπὸ τῶν Δημογερόντων ἐξελέγετο καὶ αὐτός, τῇ γνωμοδοτήσει τῶν οἰκοκυραίων, ἔχων ὑπ' αὐτὸν ἱκανοὺς τὸν ἀριθμὸν ἀμπελοφύλακας. Οὗτοι κυρίως, κατὰ τὴν ἐπανάστασιν, πλὴν τῶν χωρικῶν, ἐχρησίμευσαν τοῖς Ἀθηναίοις ὡς διδάσκαλοι τῆς χρήσεως τῶν ὅπλων, ἥτις ἄγνοια καταδηλοῦται καὶ ἐξ ἀνεκδότων περι-σωθέντων, ὧν θέλει ἐν καιρῷ γίνῃ χρῆσις.

Η ΓΕΡΟΥΣΙΑ ΤΩΝ ΑΡΧΟΝΤΩΝ

Διὰ τῆς ἐκλογῆς τῶν Δημογερόντων τὸ σῶμα τῶν Ἀρχόντων δὲν ἀπεξεδύετο ὅλως τὴν ἰσχὺν αὐτοῦ· καθότι συχνότατα καὶ τῇ προσκλήσει αὐτῶν τούτων τῶν Δημογερόντων, ἀλλὰ καὶ αὐτοβούλως, συνήρχοντο οὗτοι εἰς τὴν οἰκίαν τινὸς ἐξ αὐτῶν, βουλευόμενοι περὶ τῶν ληφθησομένων μέτρων. Ἦσαν δηλ. εἶδος τοπικῆς Γερουσίας, ἐπιτηρούσης κυρίως καὶ συμβουλευούσης, ἀλλὰ πολλάκις καὶ δρώσης. Συνεδριάσεις τις τῶν Ἀρχόντων ἐπέφερε βεβαίως τὴν σύγχυσιν περὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν Δημογερόντων, ἐκληφθέντων ὡς τοιούτων.

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΤΟΥ ΛΑΟΥ ΑΘΗΝΩΝ

Ἐνίστε ὁ λαὸς τῶν Ἀθηνῶν σύμπας συνήρχετο τῇ προσκλήσει τῶν Ἀρχόντων, ἀλλὰ καὶ αὐτοβούλως, οὐχὶ πρὸς ἐκλογὴν, ἢ ἀντικατάστασιν ἢ συμπλήρωσιν τῶν Δημογερόντων μόνον, ἀλλὰ καὶ ὁσάκις σπουδαία τις ὑπόθεσις ἀπέβλεπε τὰ συμφέροντα αὐτοῦ. Βεβαίως δὲ συνάθροισις λαοῦ δύναται νὰ γίνῃ καὶ τώρα, ἀλλ' αὕτη σήμερον ἔχει μόνον χαρακτῆρα ἐκδηλώσεως τοῦ φρονήματος, ἐνῶ ἐπὶ Τουρκοκρατίας πρακτικὸν ὑπογραφόμενον ἐν συναθροίσει τοῦ λαοῦ ἦτο βούλευμα Ἀρχῆς, ἔχον πᾶσαν ἰσχύν, καὶ αὐθωρεὶ ἐκτελούμενον.

ΓΕΝΙΚΗ ΣΥΝΕΛΕΥΣΙΣ ΤΩΝ ΚΑΤΟΙΚΩΝ ΑΤΤΙΚΗΣ

Ὅταν ὁμῶς γεγονός τι ἀπέβλεπε τὴν τύχην τοῦ τόπου, τότε ἡ συνάθροισις ἦτο πάνδημος· πλὴν δὲ τοῦ Λαοῦ, συνήρχοντο ἐπὶ τὸ αὐτὸ οἱ Ἄρχοντες, οἱ Ἡγούμενοι, οἱ Δημογέροντες οἱ Ἐπίτροποι καὶ πάντες ἐν γένει οἱ Ἀθηναῖοι καὶ οἱ τῶν χωρίων πάντων Πρωτόγεροι μετὰ τῶν ἐγκριτωτέρων χωρικῶν οἰοῦναι ἐνδυναμοῦντες τὴν ἐξουσίαν τῶν Δημογερόντων.

Πρακτικὸν τοιοῦτον διεσώθη μέχρις ἡμῶν δημοσιευθὲν εἰς τὴν Α' τόμον τῶν *Μνημείων* (σελ. 253)· πρόκειται δὲ περὶ ἐμφυλίου ταραχῆς καὶ διχοστασίας δεινὰ προοιωνιζομένης, ἀρχὴν δὲ λαβούσης ἐκ ζημιῶν τῶν πρώην προεστώτων καὶ τῆς πόλεως.

«..... Κατατρεχόμενοι ὑπ' ἀλλήλων, συκοφαντοῦντες καὶ συκοφαντούμενοι, λέγει τὸ πρακτικόν, ἀδικοῦντες καὶ ἀδικούμενοι πρὸ τριῶν ἡδὴ χρόνων θέατρον ἐγεννήθημεν τῷ κόσμῳ... ὁ δὲ Θεὸς τῆς εἰρήνης... φιλανθρωπευσάμενος ἐνέπνευσεν εἰς τὰς καρδίας τῶν ἀπογόνων τῶν πάλαι ἐκείνων περιφήμων προγόνων τῆς διαθρυλλουμένης Πατρίδος ἡμῶν τὴν θείαν αὐτοῦ εἰρήνην ἵνα ἀναλάμψῃ καὶ αὖθις εἰς τὴν πάλαι ποτὲ οἰκητήριον Σοφίας καλουμένην Πατρίδα ἡμῶν γενικὴ εἰρήνη καὶ σύμπνοια καὶ ἐξ αὐτῆς ἢ τε πάλαι σοφία ἀναλάβῃ τὸν θρόνον τῆς καὶ σὺν αὐτῇ καὶ ἡ ἐφεπομένη εὐτυχῆς καὶ εἰρηνικῆς κατὰστασις τῆς δυστυχοῦς ἡμῶν Πατρίδος. Ὅθεν θεῖα ἐμπνεύσει συνελθόντες ὅλοι εἰς ἓν καὶ ἐξετάσαντες ἀκριβῶς περὶ τῶν κακῶς ἐχόντων τῆς Πατρίδος ἡμῶν καὶ γνόντες τὸ τῆς Πατρίδος ἡμῶν ἐπικίνδυνον θεραπείας δεόμενον, κοινῇ γνώμῃ καὶ ἀποφάσει μεθ' ὅλων τῶν τε ὑπογεγραμμένων καὶ μὴ, συναινέσει δὲ καὶ ζητήσῃ καὶ τῶν εὐγενεστάτων Ἀρχόντων καὶ Προεστώτων τοῦ παρόντος χρόνου διὰ νὰ στηριχθῇ ἡ ἐπιποθουμένη γενικὴ εἰρήνη καὶ σύμπνοια πάντων τῶν συμπολιτῶν, δικαιολογοῦντες τοὺς τε ὑπὸ σατανικῆς ἐνεργείας συκοφαντηθέντας καὶ ζημιωθέντας οὐ μικρὸν καὶ τοὺς ἐσώτερον διαβεβλημένους πατριώτας διὰ τινὰ ἔτακτα κινήματά των. Ἀποφαινόμεθα πάντες ὁμοθυμαδὸν ἐν ἐνὶ στόματι ἵνα ἀφεθῶσιν οἱ τε πρῶτοι καὶ δευτεροί, καὶ ἵνα εἰς τὸ ἐξῆς διατελῶμεν εἰρηνεύοντες καὶ γνωρίζοντες ἕκαστος κατὰ τὸ ἴδιον χρέος τοὺς μεγαλειτέρους του, ὑποτάσσωνται αὐτοῖς ὡς μείζοσι, νουνεχεστέροις, αὐτοὶ δὲ ἵνα ἀγαπῶσι τοὺς ὑποτασσομένους αὐτοῖς ὑπερασπιζόμενοι καὶ φροντίζοντες αὐτῶν ὥσπερ ἰδίων τέκνων...».

Εἶτα ἀναγράφονται τὰ ληφθησόμενα μέτρα.

Ἐπὶ τὸ πρακτικὸν ὑπογράφονται: οἱ Προεστώτες Ἀθηνῶν, οἱ Ἡγού-

μενοι Πεντέλης και Ἀγίου Σπυρίδωνος (Πειραιῶς) πλῆθος πολιτῶν ἀπα-
σῶν τῶν τάξεων, ἐν τέλει δὲ οἱ Πρωτόγεροι τῶν χωρίων Ἀττικῆς οἵτι-
νες τότε ἐγνώριζον ἄριστα νὰ ὑπογράψουσιν ἐλληνιστί.

ΕΠΙΣΗΜΟΣ ΕΚΠΡΟΣΩΠΗΣΙΣ ΤΗΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΟΣ

Ὅτε ἡ Κοινότης ἦτο ἡναγκασμένη νὰ προβῇ εἰς ἀπόφασιν ἀποβλέ-
πουσαν εἰς τὴν περιουσίαν αὐτῆς ἢ τινος τῶν Μοναστηρίων, δὲν ἤρκειτο
εἰς τὴν διὰ τῶν Δημογερόντων ἐκπροσώπησιν—οὐδ' αὐτοὶ δὲ θὰ ἐπε-
θύμουν τοῦτο—ἀλλὰ συνήρχοντο ἐπὶ τὸ αὐτὸ οἱ ἀνώτεροι κληρικοί, οἱ
ἀμέσως ἐνδικοφερόμενοι, ἂν ἐπρόκειτο περὶ Μονῆς, οἱ Δημογέροντες καὶ
Ἐπίτροποι, οἱ Ἀρχοντες, οἱ προϋστάμενοι τῶν ρουφετίων καὶ ἔγκρι-
τοι πολῖται ἐκ πασῶν τῶν συνοικιῶν καὶ προέβαινον εἰς ἀπόφασιν τινα
ὑπογράφοντες τὸ οἰκεῖον πρακτικόν.

Καὶ τοιοῦτον πρακτικὸν εὐτυχῶς διεσώθη δημοσιευθὲν ἐν τῷ Α' τόμῳ
τῶν *Μνημείων* (σελ. 134)· φέρει δὲ τὴν ἐπιγραφὴν «ἔγγραφον τῆς κοι-
νότητος Ἀθηναίων περὶ τῆς Μονῆς Καισαριανῆς».

Διὰ λόγους δηλ. μὴ ὅλως ἐξακριβωθέντας ἔτι, ἡ ἀρχαιοτάτη καὶ ἐπι-
σημοτάτη Σταυροπηγιακὴ Μονὴ τῆς Καισαριανῆς εἶχε καταστῇ ἐνο-
ριακὴ· διετέλει δηλ. ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ κατὰ καιρὸν Μητροπο-
λίτου καὶ τῶν Δημογερόντων Ἀθηναίων ἴσως καὶ πρὸ τοῦ ἔτους 1790,
ὅτε ἀφιερώθη τῇ Μητροπόλει, ὡς ἐκτίθεται ἐν τοῖς ἐξῆς.

Καὶ οἱ μὲν Δημογέροντες ἠδύναντο νὰ ἔχωσι δικαιώματά τινα πρὸς
ἐπιβλεψιν τῆς διαχειρίσεως καὶ ἀνάδειξιν τοῦ ἐκάστοτε ἡγουμένου, προ-
κειμένου ὅμως περὶ διαθέσεως ἀπάσης τῆς περιουσίας τῆς Μονῆς—περὶ
οὐ πρόκειται ἐν τῷ ἀναφερομένῳ ἔγγράφῳ—συνέρχονται ἐπὶ τὸ αὐτὸ
πάντες οἱ ἀνωτέρω ἀναγραφέντες, ὡς ἐκπροσωποῦντες ἐπισήμως τὴν
κοινότητα.

Διὰ τοῦ ἔγγράφου λοιπὸν τούτου ἀφιεροῦται ἡ Μονὴ Καισαριανῆς μεθ'
ὅλων τῶν κτημάτων αὐτῆς εἰς τὴν Μητρόπολιν Ἀθηναίων. Ὡς λόγος τῆς
ἀφιερώσεως ταύτης ἀναγράφεται ὁ ἐξῆς: «ὅτι ἐπειδὴ καὶ ἡ ἱερὰ καὶ σε-
βασμία Μονή... Καισαριανῆς διὰ τε τὰς κοινὰς περιστάσεις καὶ ἀνω-
μαλίας καὶ διὰ τὰς κακὰς διοικήσεις καὶ ἀκαταστασίας τῶν κατὰ και-
ροὺς ἡγουμένων κατήντησεν εἰς ἀθλίαν κατὰστασιν καὶ ὑπέπεσεν εἰς χρέος
βαρύτατον καὶ ὑπέρογκον.... ὥστε οὐ μόνον ἐκινδύνευσεν, ἀλλὰ καὶ
ἀφεύκτως ἀνάγκη ἦν κατὰ τὸν παρόντα ἐνιαυτὸν νὰ πωληθοῦν ἅπαντα
τὰ ὑποστατικὰ καὶ κτήματα αὐτῆς εἰς πρόσωπα ἐξωτερικά, καὶ οὕτω νὰ

ἐξηρημωθῇ παντάπασιν καὶ νὰ γείνη ἐρείπιον ἐν τοιοῦτον ἀρχαῖον ἱερόν καταγώγιον.... Συνελθόντες εἰς ἐν τὴν σήμερον οἷ τε ἤδη λαχόντες Ἐπιστάται καὶ Προεστῶτες Ἀθηνῶν καὶ οἱ λοιποὶ πολῖται ἱερωμένοι τε ἅμα καὶ λαῖκοί..... προτρεψάμεθα (τὸν Μητροπολίτην Ἀθηνῶν) μεγάλως καὶ παρακαλέσαμεν εἰς τὸ νάναδεχθῇ καὶ ἐπιφορτισθῇ τὰ κτηδάλια τῆς ναυαγησάσης ταύτης ὀλκάδος....».

Ὁ Μητροπολίτης «καίτοι ταῖς ἰδίαις φροντίσι περιστοιχούμενος καὶ βεβαρυνόμενος ὑπὸ τῶν τῆς ἐπαρχίας χρεῶν ἀνεδέξατο τὸ ὑπέρογκον τοῦτο βάρος, ἀνθ' ὧν — φέρεται ἐν τῷ ἐγγράφῳ — καὶ ἡμεῖς ἀπαξάπαντες προεστῶτες ὁμοῦ καὶ οἱ λοιποὶ πολῖται Ἀθηνῶν ἱερωμένοι τε καὶ λαῖκοι οἰκία βουλῇ καὶ θελήσει ἀσμένως τε καὶ εὐχαρίστως, τὴν σήμερον προσεπικτώμεθα, ἀφιερούμεν καὶ προσηλοῦμεν τὴν ῥηθεῖσαν μονὴν τῆς Καισαριανῆς ὡς κτήμα καὶ ἀφιέρωμα ἀναπόσπαστον, ἀναφαίρετον καὶ εἰς τὸ παντελὲς ἀνεκποίητον ἀπὸ τοῦδε καὶ εἰς τὸν αἰῶνα τὸν ἅπαντα μέχρις οὗ ὁ ἥλιος τὸν ἴδιον περιτρέχει κύκλον, τῇ ἀγιωτάτῃ Μητροπόλει Ἀθηνῶν.....».

Ἐπεταὶ λεπτομερὲς ἔκθεσις περὶ τῶν ἐφεξῆς δικαιωμάτων καὶ τοῦ τρόπου τῆς ἐξασκήσεως αὐτῶν παρὰ τοῦ Μητροπολίτου καὶ τῶν διαδόχων αὐτοῦ, ἐπὶ τῆς Καισαριανῆς· ἀναγραφὴ τοῦ εἵδους τῶν κτημάτων τῆς κ.λ. Προσέτι οἱ συνελθόντες ἀπαλλάσσουν τὴν Μονὴν τῶν κοινῶν σὺδωσιμάτων τῆς πόλεως, προστίθεται δὲ καὶ φοβερὸς ἀφορισμὸς κατὰ τῶν τολμησόντων ποτὲ νὰ μεταβάλλωσι τὰ ἀποφασισθέντα.

Ἐν τέλει σημειοῦται ἐπιτροπὴ ὅπως λάβῃ τὸ ἐπικυρωτικὸν χοτζέτιον, δηλοῦται ὅτι κατατίθεται τὸ ἐγγραφοὺν εἰς χεῖρας τοῦ Μητροπολίτου καὶ ὅτι καταγράφεται εἰς τὸν ἱερόν κώδικα τῆς Μητροπόλεως Ἀθηνῶν.

ὑπὸ τὸ ἐγγραφοὺν ὑπογράφουσιν ὁ ἐν Ἀθήναις διαμένων τότε πρῶην Κορωνεῖας Ἐπίσκοπος, οἱ ἡγούμενοι Πεντέλης, Πετράκη, Πισπιρίου, Κλειστῶν, Ἀγίας Τριάδος, Δαφνίου, πνευματικοί, ἱερεῖς, ἱερομόναχοι, οἱ προὔχοντες κλ.

Ὁ ἱστορικὸς λόγος τῆς ἀφιέρωσεως ταύτης, γενομένης ἀκριβῶς πρὸ 100 ἐτῶν, ἦτο ὅπως λυτρώσῃ τὴν Μονὴν τῶν ὀνύχων τοῦ γνωστοῦ τυραννικοῦ τῶν Ἀθηνῶν Βοεβόδα Χατζῆ Ἀλῆ Χασεκῆ.

Ο ΠΑΡΘΕΝΩΝ ΤΖΑΜΙ
(ἐξ ἀνευθέτου πρωτοτύπου.)

ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΤΩΝ ΑΘΗΝΑΙΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΜΝΗΜΕΙΩΝ

Ποσὸν ὕλης τῆς Ἱστορίας καὶ τῶν Μνημείων

Ἐκαστος τόμος τῆς Ἱστορίας καὶ τῶν Μνημείων, κοσμούμενος ὑπὸ πολλῶν εἰκόνων, σχεδιογραφημάτων κλ. ἀποτελεῖται ἐξ **25** μέχρι **30** τυπογραφικῶν φύλλων καὶ διαίρεται εἰς **10** φυλλάδια, μὴ ὀρισμένου ἀκριβῶς μεγέθους.

Δύναται τις νὰ ἐγγραφῇ συνδρομητῆς, εἰς μόνην τὴν Ἱστορίαν, εἰς μόνὰ τὰ Μνημεῖα, ἢ καὶ εἰς ἀμφοτέρω.

Ὁ Συνδρομητῆς τῆς Ἱστορίας δὲν ὑποχρεοῦται νὰ λαμβάνῃ καὶ τὰ Μνημεῖα.

ΑΝΤΙΤΙΜΟΝ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΤΩΝ ΜΝΗΜΕΙΩΝ

Πληρωμὴ κατὰ φυλλάδια

Ἐκαστον φυλλάδιον Ἱστορίας δραχ. 1 (φυλλάδια 10 δρ. 10)

Ἐκαστον φυλλάδιον Μνημείων » 1 (φυλλάδια 10 δρ. 10)

Προπληρωμὴ τοῦ τόμου ὀλοκλήρου

Ἐκαστος τόμος Ἱστορίας (μετὰ τὴν ἐκδοσιν τοῦ Α' τεύχους) δρ. **8**

Ἐκαστος τόμος Μνημείων (μετὰ τὴν ἐκδοσιν τοῦ Α' τεύχους) » **8**

Ἐκαστος τόμος τῆς Ἱστορίας καὶ τῶν Μνημείων ὁμοῦ δραχ. **15**
(ἡ προπληρωμὴ γίνεται μετὰ τὴν ἐκδοσιν τοῦ Α' τεύχους ἀμφοτέρων).

Προπληρωμὴ τοῦ ἔργου ὀλοκλήρου

Οἱ τρεῖς τόμοι τῆς Ἱστορίας (ὁ ἐκδοθεὶς ἤδη καὶ οἱ δύο ἐκδοθησόμενοι, δι' ὧν συμπληροῦται ἡ Ἱστορία τῆς Τουρκοκρατίας) δραχ. **23**.

Οἱ τρεῖς τόμοι τῆς Ἱστορίας καὶ οἱ τρεῖς τῶν Μνημείων ὁμοῦ (οἱ ἐκδοθέντες ἤδη δύο καὶ οἱ ἕτεροι τέσσαρες) δρ. **40**.

[Οἰκονομικὴ ἐκδοσις τοῦ Α' τόμου τῆς Ἱστορίας καὶ τῶν Μνημείων.

Χάριν ἀποκλειστικῶς τῶν ἀπὸ τοῦ Β' τόμου τῆς Ἱστορίας καὶ τῶν Μνημείων ἐγγραφομένων νέων συνδρομητῶν παρεσκευάσαμεν οἰκονομικὴν ἐκδοσιν τῶν Πρώτων Τόμων, ὅπως μὴ τὸ ἀντίτιμον τῶν ἐκδοθέντων ἤδη τόμων ἐμποδίσῃ τὴν ἀπόκτησιν τοῦ ἔργου.

Τόμος Α' Ἱστορίας δρ. 5. Τόμος Α' Μνημείων δρ. 5. Ἀμφοτέρω δρ. 9].

Πᾶσα αἵτησις περὶ συνδρομῆς ἀπευθύνεται πρὸς τὸ βιβλιοπωλεῖον τῆς

«Ἐστίας» (ὁδὸς Σταδίου ἀριθ. 33) καὶ πρὸς τὸν Συγγραφέα.